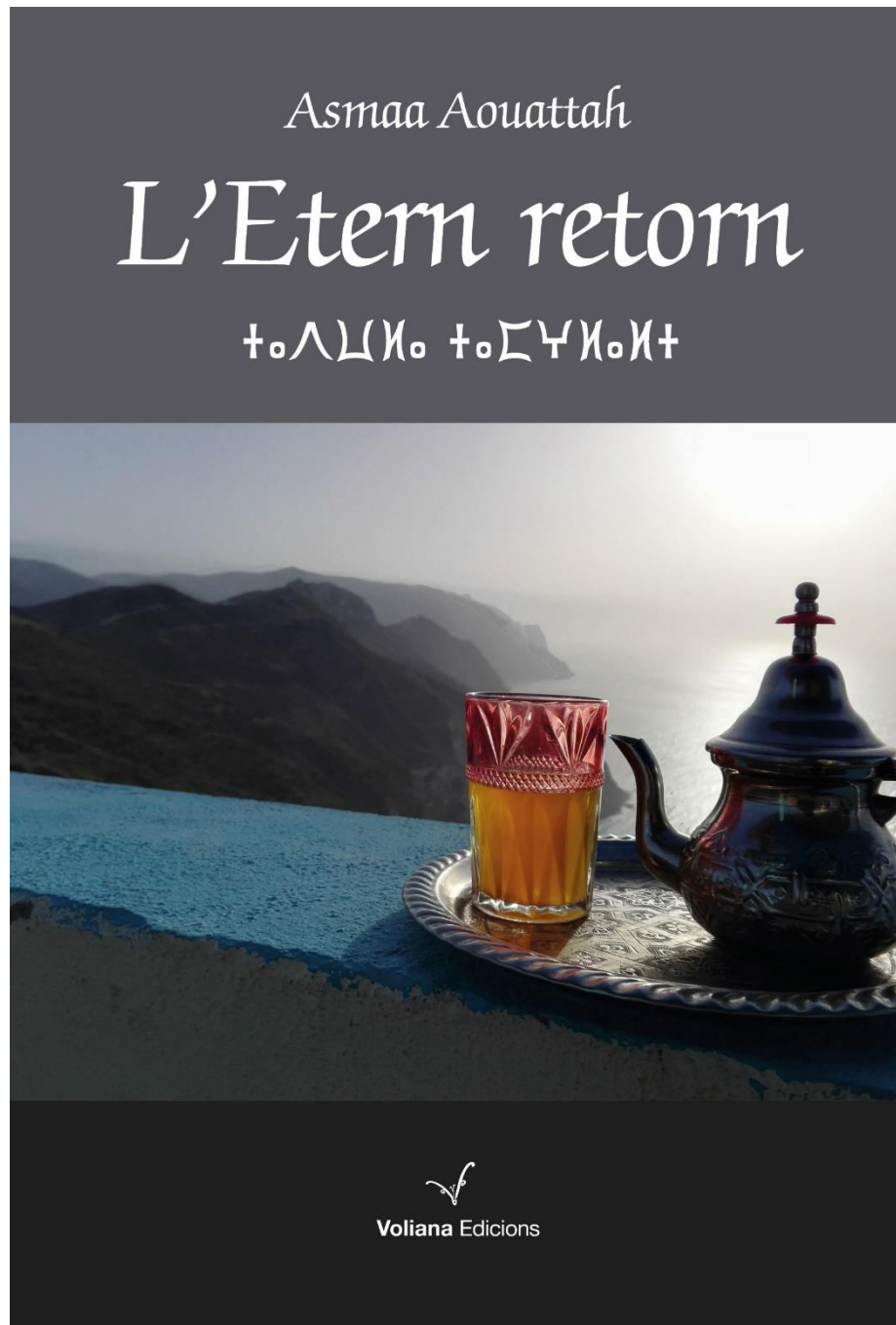

“El Gust per la Lectura” 2019-2020

EDUCACIÓ D'ADULTS. GÈNERE: NARRATIVA

L'Etern retorn, Asmaa Aouattah

GUIA DIDÀCTICA elaborada per l'autora

XXV Concurs “El Gust per la Lectura 2019-2020”

Cicle de Formació Instrumental i Català nivell 3

GUIA DIDÀCTICA ADREÇADA AL PROFESSORAT

**Aquests materials han estat finançats amb els fons del *Pacto de Estado*
*contra la Violencia de Género.***

Índex

I- Plantejament	4
II- Violència Masclista	9
III- Presentació del llibre <i>L'Etern retorn</i>	28
IV- La violència masclista en dones d'origen immigrat en el llibre <i>L'Etern retorn</i>	45
V- Conclusió-síntesi	76
VI- Materials i recursos	78
VII- Glossari de termes	81

I- Plantejament:

1. Presentació

Aquesta guia tracta sobre el llibre *L'Etern retorn*, un llibre de relats de l'escriptora catalana d'origen amazic Asmaa Aouattah, publicat per l'Editorial Voliana (una editorial de la comarca del Maresme), a partir del qual l'alumnat analitzarà i entendreà què és la violència masclista en general i la violència masclista en dones d'origen immigrant en particular. L'alumnat coneixerà tant l'obra i els temes que planteja mitjançant les activitats relacionades amb els relats escollits com d'altres temes relacionats amb el subgènere al qual pertany el llibre i amb la literatura feminista feta per dones d'origen immigrant.

Aquesta guia orientada al professorat conté els següents apartats :

- Una aproximació a la violència de gènere.
- Una introducció sobre la literatura amb perspectiva de gènere i la literatura de dones d'origen immigrant en particular.
- Una introducció sobre la literatura oral amaziga i en concret el conte.
- Una aproximació a la violència masclista en dones d'origen immigrant.
- Una presentació del llibre i de l'autora, i una breu indicació dels continguts i aspectes literaris principals de l'obra.
- Una anàlisi en clau de gènere de relats escollits en els qual la temàtica dominant és la violència masclista.
- En tots aquests apartats hi haurà activitats que ajudaran a la comprensió dels temes treballats i en el treball d'altres àrees (literatura, història, lingüística, etc.).
- Totes les activitats tenen un solucionari.
- Un llistat de recursos perquè l'alumnat aprofundeixi més en el tema.
- I, finalment, un glossari de termes.

2. Orientacions per al professorat

- Flexibilitat: el professorat haurà de triar i/o adaptar les activitats al nivell de l'alumnat, modificant-ne el llenguatge, els relats o les dinàmiques.

- El tipus d'activitat pot variar-se a criteri del professorat segons nivell i característiques del grup (treball individual a posar en comú posteriorment, treball en grups, debat col·lectiu i conclusions finals).
- Com que es tracta d'un tema delicat on els prejudicis poden sorprenentment calar, no ens ha d'estranyar sentir comentaris sexistes. Hem de permetre que totes les idees s'expressin i respondre-hi amb arguments sòlids. Podem convidar, si escau, a una confrontació d'idees entre l'alumnat.
- També pot donar-se el cas d'alguna alumna que hagi viscut situacions de violència masclista o d'algun alumne que les hagi presenciades, hem d'actuar amb molta cura, tenir a mà la informació dels recursos adients (SIAD, SIE, Serveis Socials) i recórrer a l'ajuda d'alguna figura en el centre que pugui fer-ne contenció i acompanyament.

3. Objectius generals

- Fomentar el gust per la lectura i consolidar hàbits lectors.
- Descobrir la lectura com una eina de transformació d'un mateix i del propi entorn.
- Valorar la llengua i la comunicació com a pont cap al coneixement de la complexa diversitat lingüística i cultural de la nostra societat, i evitar així qualsevol tipus de discriminació i estereotips.

4. Objectius lingüístics

- Entendre el contingut de l'obra literària treballada i analitzar-la.
- Estimular la creativitat de l'alumnat convidant-lo a redactar un text literari.

5. Objectius específics

- Conèixer el sistema patriarcal com un sistema inherent a totes les cultures del món sense distinció.
- Reflexionar sobre les "desigualtats de gènere" i les violències masclistes com a màxima manifestació d'aquestes desigualtats.
- Conscienciar l'alumnat de les conseqüències de les desigualtats i de les violències basades en el gènere.

- Prendre consciència de la interseccionalitat com a perspectiva imprescindible per entendre les desigualtats de gènere i les violències masclistes en un entorn multicultural.
- Aproximar-se a les diferents maneres, de ser feminista i viure en igualtat, que la nostra societat ens ofereix.
- Desconstruir mites i prejudicis, envers les dones d'origen musulmà, que limiten la seva capacitat de superar una situació de violència masclista.
- Creure en la seva capacitat de buscar i emprar estratègies de poder.
- Potenciar el seu apoderament per aconseguir una societat més igualitària on hi guanyem totes i tots.

6. Objectius pedagògics

- Fer visibles diferents situacions de violència masclista i estructural.
- Treballar en la necessitat de construir noves masculinitats i empoderar les dones.
- Donar eines per actuar en situacions de violència masclista.

7. Continguts generals

7.1 Dimensió comunicativa

- Comprensió de textos narratius.
- Producció escrita de textos narratius curts.
- Interacció amb el grup classe per afavorir l'intercanvi d'opinions i l'aprenentatge mutu.

7.2 Dimensió literària:

- Aproximar-se a un gènere literari poc valorat: el conte.
- Conèixer el conte oral amazic.
- Identificar la literatura feminista feta per dones catalanes d'origen estranger.
- Relacionar el llibre amb aquesta literatura.

7.3 Dimensió històrica i cultural

- Conèixer una zona que comparteix amb la península Ibèrica una part important de la seva història: la influència del poble amazic en la història dels Països Catalans.

7.4 Dimensió plurilingüe i intercultural

- Posar en valor la diversitat lingüística que tenim a Catalunya.
- Conèixer l'amazic, la tercera llengua més parlada a Catalunya.
- Generar una actitud respectuosa cap a la diversitat lingüística i cultural a Catalunya.
- Potenciar una actitud crítica sobre el racisme i la xenofòbia.

8. Continguts específics

Atès el caràcter oral dels relats que està reforçada per la narració en primera persona i per l'abundància dels diàlegs, el treball dels relats pot afavorir les habilitats següents:

- ✓ Comunicació assertiva.

A través del debat entorn la temàtica i els relats del llibre, l'alumnat pot desenvolupar eines per a una comunicació assertiva amb l'entorn.

- ✓ El respecte a l'altre.

El fet d'escoltar l'altre, empatitzar, simpatitzar i solidaritzar-se són actituds que permetran que l'alumnat generi un espai de bona convivència i reconeixement mutu de totes les maneres de ser.

- ✓ Multiculturalitat versus interculturalitat.

Mitjançant la lectura dels relats del llibre, de les activitats que s'hi faran i el debat que es generarà, l'alumnat podrà conèixer diferents realitats i enfocaments, i prendre consciència de la necessitat d'incloure en peu d'igualtat totes les realitats, maneres de ser, opinions i enfocaments.

9. Conclusió-síntesi

- Elaboració d'un treball de síntesi sobre la violència masclista on s'han d'avançar propostes d'accions que es poden dur a terme per canviar la realitat.

10. Metodologia

S'emprarà una metodologia participativa i cooperativa que es basa en la interacció, el treball individual i el treball col·lectiu. Les nostres aules ja són aquesta societat diversa en miniatura. Aprofitem-ho per generar debats i treballs enriquidors on alumnes de diversa condició (de gènere, d'ètnia, llengua, religió, orientació sexual) puguin enriquir-se mútuament.

Podem organitzar grups de debats heterogenis i d'altres entre iguals.

- Grups d'iguals: ens poden aportar la visió, el sentiment i la identitat de grup, no exemptes de diferències que corregiran la nostra visió de certs col·lectius com a grups compactes i homogenis.
- Grups per sexe i grups mixtos: quan es tracta de debatre les violències masclistes, les dinàmiques fetes amb grups separats per sexe ens aporta una informació bastant diferent entre un grup i l'altre. La posada en comú i el debat posterior amb la participació de tots dos grups a la vegada solen ser molt enriquidors.

11. Recursos i materials.

A més de la lectura guiada dels contes triats i de les activitats que les acompanyaran, s'aportaran altres recursos (mapes, estadístiques, llistat de recursos en línia, etc.) que ajudaran l'alumnat a conèixer bé la temàtica estudiada: el sistema patriarcal, el marc conceptual de la violència masclista, les seves conseqüències i l'empoderament de la dona com a estratègia per superar les situacions de la violència.

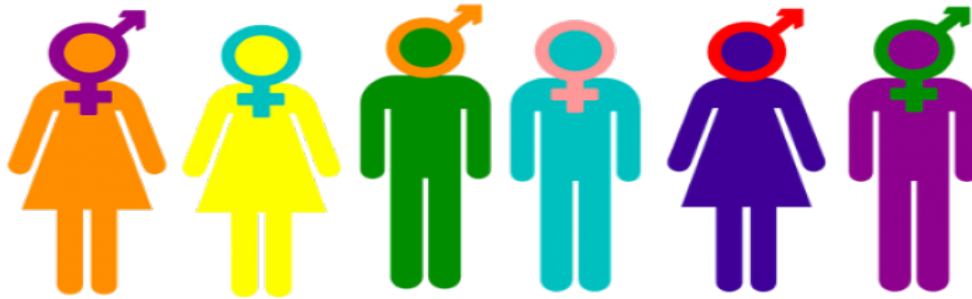
12. Criteris d'avaluació

L'avaluació es pot fer amb una tria de les activitats dels diferents apartats. Es pot avaluar una activitat de cada apartat. L'avaluació final pot ser la suma de les notes posades a les diferents avaluacions més la nota del treball de síntesi.

Es poden tenir en compte també altres elements per l'avaluació com la participació, la comprensió, la cerca d'informació i l'interès manifestat per l'alumnat.

II- La violència masclista

1. Marc conceptual: sistema patriarcal

1.1 Sistema sexe-gènere

Abans d'entrar en la definició de les violències masclistes i els seus diferents tipus i àmbits, convé situar l'origen de les desigualtats de gènere, ja que les violències masclistes són la màxima expressió i al mateix temps resultat d'aquestes desigualtats. La resposta la trobarem en el sistema que legitima i justifica aquestes desigualtats: el sistema patriarcal.

A partir del "binari" sexe-gènere entendrem com es construeix el gènere femení i el gènere masculí en les nostres societats i com aquesta construcció afavoreix el domini d'un sexe sobre l'altre. Visualitzeu el curt "*La mente en pañales*" i respongueu les preguntes següents. Enllaç al vídeo: <https://www.youtube.com/watch?v=7hBX7YUAx2I>

- ✓ Què passa quan se sap que un bebè és un nen o una nena? Quines característiques i rols diferenciats s'associen amb un i amb l'altra? Ompliu el quadre de sota:

Solució

Nen	Nena
Fort	Bona amb la mare
Gran	Bonica
Lluitador	Dolça
Mans fortes	Dits llargs
Futbolista	Model
(...)	(...)

- ✓ Coneixeu més característiques associades a cada gènere?

Solucions a nivell orientatiu

Dona	Home
Sexy	Fort, musculós
Submisa	Segur de si mateix
Depenent	Protector
Feble	Autònom
Intensa	Graciós

Orientacions al professorat

Aquests dos llistats s'afegiran al quadre de la pissara i es generarà un debat guiat per preguntes tipus: hi esteu d'acord? Així veieu les dones i els homes o qui les veu així és la societat? I vosaltres, què creieu que és ser una dona? I ser home? Què és el que us fa sentir dona o home?

Després d'aquest debat, es poden fer les següents preguntes següents:

- ✓ Són innates aquestes característiques? Neixen amb el nen i amb la nena, o responen a estereotips de gènere? Sabeu què vol dir estereotips??

Solució

No, no ho són, responen a estereotips de gènere. L'estereotip és la imatge que associem a un grup o societat i que en la majoria de les ocasions no té cap correspondència amb la realitat, ni cap base científica, convertint-se així en tòpics.

Exemples dels estereotips basats en l'origen i/o l'ètnia: “els moros són poc de fiar”, “els catalans són garrepes”, “els gitanos són bruts”, etc.

Els estereotips de gènere són idees preconcebudes que s'han construït i transmès en les societats amb el pas del temps. Són construccions culturals i socials que classifiquen els atributs psíquics i físics de les persones, dividint-los en homes i dones, i limitant les seves respectives possibilitats de desenvolupament de certes capacitats personals, culturals, socials, econòmiques, polítiques, esportives, emocionals, etc.

Recordem:

Sexe:

Són aquells atributs biològics que ens defineixen com a dona o home: tenir penis o vagina

Gènere:

És una construcció social que reuneix estereotips sobre com ha de ser cada persona en relació al seu sexe

El sistema binari sexe-gènere explica com veu la societat el fet de ser dona i el fet de ser home, des del naixement dels dos sexes amb genitals diferents. Aquesta diferència biològica servirà per atribuir a cada sexe un gènere, és a dir, funcions, característiques, interessos... diferents.

Aquest sistema binari que classifica les persones en home i dona, a més de legitimar les desigualtats de gènere com veurem més endavant, exclou altres

categories de persones. Observeu aquest quadre¹ i intenteu respondre: per què ho és? Què o qui falta en aquest quadre? Tothom ha de ser femella o mascle? Tothom ha de ser dona o home?

	♀	♂
sexe	femella	mascle
gènere	dona	home
expressió de gènere	femenina	masculina
desig	hetero	hetero

✓ Mireu aquest altre quadre², què hi ha de nou?

	♀	♂	⚧
sexe	femella	mascle	intersexual
gènere	dona	home	transsexual
expressió de gènere	femenina	masculina	transgènere
desig	hetero	hetero	homosexual bisexual transsexual ...

Solució orientativa

Hi ha altres persones que no se senten identificades en el binari home-dona (o femella-mascle) i que tenen el dret a ser reconegudes i respectades: lesbianes, gais, transsexuals, bisexuals, intersexuals i altres. No podem suposar que tot nen o tota nena que veiem s'identifiquen com a tal, fer-ho és violència que

¹ Font: article "Gènere, sexe, sexualitat i altres altres espècies per catalogar", <https://ulleresperesquerrans.com/2015/02/21/genere-sexe-sexualitat-i-altres-espèces-per-catalogar/>

² Ídem.

exercim sobre identitats excloses que es van construir al marge de la normalitat heterosexual.

1.2 Els rols de gènere

Imatge treta de la pàgina: www.culturacientifica.com

Generalment, al fet de ser dona, se li associen uns determinats tipus de tasques i rols anomenats reproductius, vinculats a la llar i a la família (el món privat). I a l'home, se li associen uns altres anomenats productius, relacionats amb el treball remunerat i el món públic. Es tracta d'una divisió sexual del treball.

- ✓ Llegiu aquest text i respongueu a les següents preguntes:
- ✧ Quines tasques fan les dones i les nenes?
- ✧ Quines tasques fan els homes i els nens?

“Inmaculada pasaba la existencia atendiendo como una esclava a los hombres de su familia, de niña debió hacerlo con su padre y hermanos y más tarde lo hizo con su marido y sus hijos. Se levantaba al alba para cocinar un desayuno contundente a Pedro, quien debía abrir el taller muy temprano, nunca sirvió en su mesa tortillas añejas, habría desacreditado su dignidad. El resto del día se le iba en mil tareas ingratas, incluyendo la preparación de tres comidas completas y diferentes, convencida de que los hombres necesitan alimentarse con platos enormes y siempre variados. Jamás se le ocurrió pedir ayuda a sus hijos, cuatro fornidos hombronazos, para raspar los pisos, sacudir los colchones o lavar la tosca ropa del taller, tiesa de aceite de motor, que refregaba a mano. A las dos niñas, en cambio, les exigía que sirvieran a los varones, porque lo consideraba su obligación. Dios quiso que nacióramos mujeres, mala suerte, estamos

destinadas al trabajo y al dolor, decía en tono pragmático, sin asomo de autocompasión”³.

Respostes

Tasques de dona	Tasques d'home
Cuinar	Treballar al taller de mecànica
Rentar roba	
Servir	
Fregar	
Saccejar matalassos	

Activitat suplementària

- ✓ Quina és la realitat a casa vostra? Ompliu aquest quadre relacionant cada tasca amb la persona que la fa i feu un càlcul del nombre d'accions assumides per les dones i el nombre assumit pels homes.

	Home	Dona
Rentar la roba		
Cuinar		
Planxar		
Canviar bolquers al nadó		
Portar les criatures al metge		
Cuidar una persona malalta a casa		
Fregar plats		
Netejar la casa		
Fregar el terra		
Contar contes a la canalla abans de dormir		
Endreçar		

³ *El plan infinito*, Isabel Allende (1991), p. 84.

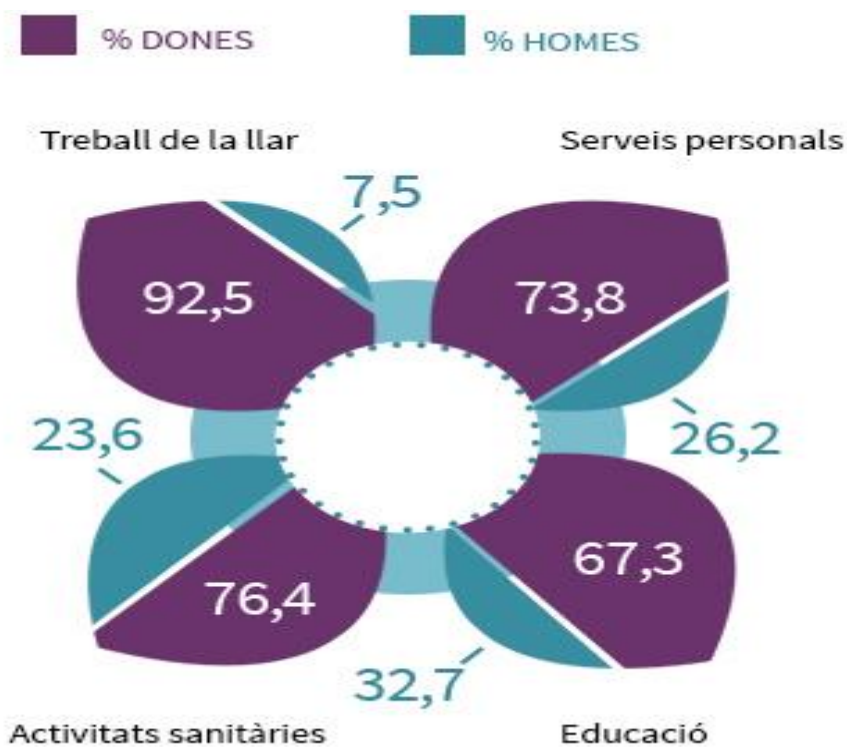
Para i disparar la taula		
Altres		

✓ Qui cuida les persones, doncs?

Solució

Les dones. Si diuen que els homes també cuiden les persones a partd iguals que les dones, podem avançar les estadístiques següents.

✓ Observem aquestes dades sobre el treball de cura⁴

Conseqüències

- ✓ Què suposa aquesta càrrega que assumeixen les dones pel que fa als drets i a la igualtat d'oportunitats?
- ✓ Utilitzeu l'enquesta de l'ús del temps per saber-ho.

Exemples d'enquestes:

⁴ Font: <https://www.barcelona.cat/ciutatcuidadora/ca/ciutat-cuidadora/estrategia/diagnosi>

✧ Comparativa per sexes

http://www.cdp.udl.cat/tallers/images/documents/temps_fitxa1.pdf

Evolució dels usos del temps en la dona 2003-2011

http://www.cdp.udl.cat/tallers/images/documents/temps_fitxa2.pdf

En general, les dones que assumeixen les tasques de cura de manera remunerada fan la feina a les dones que s'han incorporat al mercat laboral, treballen en males condicions, tenen menys oportunitats, la majoria són d'origen immigrant, que a la vegada han deixat la seva família a càrrec d'altres dones... en un cercle infinit

- ✓ Què s'ha de fer perquè el pes del treball reproductiu no recaigui només sobre la dona?

Si no responen fer la següent pregunta

- ✓ Us sona la paraula corresponsabilitat?

Solució

La corresponsabilitat consisteix en la distribució equitativa de responsabilitats domèstiques entre l'home i la dona o entre les persones que conviuen juntes.

- ✓ Cal diferenciar entre treball productiu i reproductiu? No és productiu el treball de cures?

Es calcula un total de 130 MILIONS D'HORES DIÀRIES en treball de cures no remunerat a l'estat espanyol l'any 2018

- ✓ Creieu que ha de ser així?

Les persones no hem nascut diferents pel que fa als rols i a les característiques. Ni hem nascut amb un pal de fregar o una pala a la mà. Però l'educació sexista,

que transmet uns valors, rols i models diferents a un sexe i a l'altre, ens fa ser diferents a les nens i els nens, a les dones i als homes.

1.3 Conseqüències del sistema patriarcal

Aquest sistema que hem vist construeix unes determinades masculinitats basades en la força, la competitivitat, la valentia... i determinades feminitats basades en la dependència, la submissió, la debilitat... i estableix així unes relacions de poder on l'home l'exerceix sobre la dona i, per consegüent, genera la violència i les desigualtats.

Les dones no gaudeixen dels mateixos drets d'oportunitats que els homes ni estan situades al mateix nivell de poder que ells. Així estaríem parlant de manca d'igualtat d'oportunitats i de manca d'igualtat de gènere.

Orientacions:

Igualtat d'oportunitats entre homes i dones

Podem parlar de la igualtat d'oportunitats en diferents contextos: immigració, persones amb diversitat funcional, gent gran, dones...

En el cas de les dones, la igualtat d'oportunitats consisteix en l'absència de tota barrera sexista en la participació econòmica, política i social.

Igualtat de gènere o igualtat entre sexes:

Situació en què totes les persones són lliures de desenvolupar les seves capacitats personals i prendre decisions, sense les limitacions degudes als rols tradicionals. Tenir en compte, valorar i potenciar d'igual manera les diferents conductes, aspiracions i necessitats dels homes i les dones.

La Igualtat de gènere qüestiona el sistema patriarcal perquè aspira a transformar els rols de gènere i les relacions de poder en què es basen.

- ✓ Llegiu aquest article (<https://www.social.cat/noticia/6566/quines-situacions-cronifiquen-la-desigualtat-de-genere>) i comenteu quines són les desigualtats entre homes i dones que hi surten
- ✓ Feu un llistat d'aquestes desigualtats en cada àmbit

- Educació
- Àmbit laboral
- Salut
- Àmbit sociocultural
- Etc.

Solucions orientatives

- Educació: accés molt desigual a certs cursos, branques i carreres, situacions de desigualtat en els jocs del pati, continguts escolars que invisibilitzen la dona, etc.
- Àmbit laboral: fractura salarial, sostre de vidre/terra enganxifós, segregació horitzontal, dificultats per a la conciliació de la vida laboral i la vida familiar, etc.
- Àmbit sanitari: tracte discriminatori i injust envers les malalties patides per les dones, discriminació i estigmatització a les dones lesbianes i trans, ser dona i patir un trastorn mental, etc.
- Àmbit social: feminització de la pobresa.
- Àmbit cultural: presència desigual i estereotipada als mitjans de comunicació.
- Àmbit polític: poca representació en la majoria dels estaments polítics, poc accés als llocs de decisió, etc.
- (...)

2. Les violències masclistes, la conseqüència més cruel de les desigualtats de gènere i del masclisme sostingut pel sistema patriarcal

2.1 Violència masclista versus violència de gènere

Els dos conceptes violència de gènere i violència masclista es refereixen a la violència exercida envers les dones pel fet de ser-ho. Al marge de diferències en el marc conceptual, cal destacar la diferència en l'abast de les normatives estatal i autonòmica que empen un terme o l'altre.

- ✓ Àmbit estatal

La Llei orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra **la violència de gènere**, només abasta la violència exercida envers les dones en l'àmbit de la parella.

✓ Àmbit autonòmic

La Llei 5/2008, del 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar **la violència masclista** abasta diferents àmbits, tant en l'espai públic com en el privat: àmbit de la parella, àmbit familiar, àmbit laboral i àmbit social i/o comunitari. Per això, s'està parlant de violències masclistes en plural.

2.2 Definició de la violència masclista

D'acord amb l'article 3 de la Llei 5/2008, "la violència que s'exerceix contra les dones com a manifestació de la discriminació i de la situació de desigualtat en el marc d'un sistema de relacions de poder dels homes sobre les dones i que, produïda per mitjans físics, econòmics o psicològics, incloent-hi les amenaces, les intimidacions i les coaccions, tingui com a resultat un dany o un patiment físic, sexual o psicològic, tant si es produeix en l'àmbit públic com en el privat." És una violència estructural, és a dir, que la mateixa societat la reproduïx i la manté, i és un mecanisme per mantenir les desigualtats.

Llegim aquest paràgraf: "En coherència amb la Llei 5/2008, del dret de les dones a eradicar la violència masclista, s'ha optat per emprar la denominació violència masclista perquè el masclisme és el concepte que defineix de manera més general les conductes de domini, control i abús de poder dels homes sobre les dones i que, alhora, ha imposat un model de masculinitat que encara és valorat com a superior per alguns sectors de la societat. Les diverses manifestacions de la violència masclista són l'expressió més greu i devastadora de la cultura patriarcal, que no només destrueix vides, sinó que impedeix el desenvolupament dels drets, l'autonomia i la llibertat de les dones. Per això, les intervencions no poden tractar aquest problema social des d'una perspectiva falsament neutral, sinó que els instruments de transformació han de reconèixer aquesta realitat per eliminar les desigualtats socials que genera".

✓ Com diferenciem entre violència general, violència domèstica i violència masclista?

Orientacions al professorat

Si no responen, fer la següent pregunta.

- ✓ Considereu que un home maltractat per una dona és víctima de violència masclista també?

Solució

Moltes vegades, des de la resistència a reconèixer la violència masclista com a conseqüència del masclisme, s'al·lega l'excusa que també hi ha homes que pateixen violència masclista per part de les seves parelles.

- **Violència en general:** segons l'IEC, és força o energia desplegada impetuosament. *La violència del vent, de la tempesta, d'una sotragada sísmica. La violència d'un cop. Empènyer-lo amb violència.*

Aquesta violència pot ser exercida per qualsevol persona independentment del seu sexe envers qualsevol persona independentment del seu sexe i sense que el fet de ser home o dona hi tingui res a veure: un home agredeix un home o al revés, una dona agredeix un home o al revés.

- **Violència domèstica:** És aquella que fa referència als actes de maltractament físic, psíquic, sexual i/o d'altres tractes vexatoris que es realitzen per part d'una determinada persona sobre un o més membres del seu nucli familiar i/o de convivència.

El concepte de violència domèstica està determinat pel lloc on succeeixen els fets delictius, en el si de la família o espai domèstic (la llar). La finalitat de la llei és protegir les víctimes de la violència en el si de la família.

- **Violència masclista:** és la violència que s'exerceix contra les dones pel sol fet de ser dones, com a manifestació de la discriminació i de la situació de desigualtat en el marc d'un sistema de relacions de poder dels homes sobre les dones i que, produïda per mitjans físics, econòmics o psicològics, incloses les amenaces, les intimidacions i les coaccions, tingui com a resultat un dany o un patiment físic, sexual i psicològic, tant si es produeix en l'àmbit públic com en el privat.

Arguments que fan de la violència masclista un fenomen a part:

- Una dona no agredeix mai un home pel fet de ser home.
- La dona que pot arribar a maltractar el seu marit sol ser violenta amb tothom. En canvi, els homes que maltracten les seves parelles majoritàriament només són violents amb elles.
- Els mecanismes de les dues violències no és el mateix.
- El nombre d'homes agredits i/assassinats a mans de dones és molt reduït respecte al nombre de dones que ho han estat per part d'homes : en l'àmbit estatal un total de 58 homes van ser assassinats per les seves parelles o exparelles entre 2008 i 2015, enfront de 488 dones en aquest mateix període.⁵
- La violència perpetrada contra les dones transcendeix com veurem l'àmbit de la parella o de les relacions personals, és estructural i es dona en tots els àmbits de la societat.
- La violència envers les dones és justificada i normalitzada per la desigualtat en les relacions de poder establertes socialment. La violència que pot patir un home, no.

Es pot veure el curt "La violencia sí tiene género", d'Irantzu Varela⁶.

⁵ <https://www.catalunyapress.cat/texto-diario/mostrar/1293138/xifres-violencia-blanc-sobre-negro-488-dones-assassinades-davant-58-homes>

⁶ Origen imatge <https://pamplonaactual.com/irantzu-varela-debatira-pamplona-la-mala-prensa-del-feminismo/>

- ✓ Quantes dones creieu que han perdut la vida a mans d'homes durant el 2019 a l'estat espanyol?

Dades tretes de la pàgina web feminicio.net

Més dades sobre la violència masclista a Catalunya aquí: <https://www.ccma.cat/324/iceberg-violencia-masclista-violencias-masclistes-visibles-invisibles/noticia/2887194/>

- ✓ Coneixem tots els casos de dones en situació de violència masclista? Per què sí i per què no?

✓

Solució

No totes les dones denuncien les situacions de violència masclista que pateixen (només ho fa un 84%), ni totes les violències són igual de visibles, tampoc igual d'identificables i és important tenir-ho en compte, sobretot a l'hora d'abordar-les.

- ✓ Mireu l'iceberg de sota i classifiqueu les manifestacions de la violència masclista que hi surten en visibles i invisibles (o poc visibles)

L'ICEBERG DE LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE

Solució

Violències visibles	Violències poc visibles
Assassinar	Humiliar
Violar	Desvaloritzar
Amenaçar	Menysprear
Insultar	Ignorar
Agressió física	Xantatge emocional
Abús sexual	Culpabilitzar
	Anul·lació
	Humor sexista
	Publicitat sexista
	Llenguatge sexista
	Micromasclismes

2.3 Formes de la violència masclista

Ara, classifiqueu aquestes violències en tipus: física, psicològica, sexual, etc. Segons el que indica l'acció.

Solució

Violència física	Violència psicològica	Violència sexual / abusos sexuals
Assassinar	Amenaçar	Violar
Agressió física	Insultar	Abús sexual
	Humiliar	Humor sexista
	Desvaloritzar	Publicitat sexista
	Menysprear	Llenguatge sexista
	Ignorar	
	Xantatge emocional	
	Micromasclismes	

2.4 Àmbits de la violència masclista

- ✓ És sempre l'home qui exerceix la violència envers les dones? Qui exerceix per exemple la publicitat sexista ?

Solució

No sempre és l'home qui exerceix la violència envers les dones. Pot ser una dona amb mentalitat masclista, l'empresa on treballa la dona, les institucions, etc. La publicitat sexista la produeixen les productores audiovisuals i la reproduïxen els mitjans de comunicació.

A banda de les tres formes de violència que hem vist anteriorment (física, psicològica i sexual), hi ha una quarta que és la **violència econòmica**.

Tots aquests tipus de violències els podem trobar en diferents àmbits, que són els quatre definits per la llei catalana 5/2008 del dret de les dones a eradicar la violència masclista i pel protocol marc per a una intervenció coordinada contra la violència masclista de la Generalitat de Catalunya.

- ✓ Digueu quin són els àmbits de la violència masclista a partir d'aquest text⁷.
 - **Violència en l'àmbit de la parella:** consisteix en la violència física, psicològica, sexual o econòmica exercida contra una dona i perpetrada per l'home que n'és o n'ha estat el cònjuge o per la persona que hi té o hi ha tingut relacions similars d'afectivitat.
 - **Violència en l'àmbit familiar:** consisteix en la violència física, sexual, psicològica o econòmica exercida contra les dones i les menors d'edat en el si de la família i perpetrada per membres de la mateixa família, en el marc de les relacions afectives i dels lligams de l'entorn familiar. No s'hi inclou la violència exercida en l'àmbit de la parella, definida en l'apartat primer.
 - **Violència en l'àmbit laboral:** consisteix en la violència física, sexual o psicològica que es pot produir en el centre de treball i durant la jornada

⁷ Extrets del Protocol Marc per a una intervenció coordinada contra la violència masclista de la Generalitat de Catalunya.

laboral, o fora del centre de treball i de l'horari laboral si té relació amb la feina, i que pot adoptar dues tipologies: assetjament per raó de sexe i assetjament sexual.

- **Violència en l'àmbit social o comunitari:** assetjament sexual, tràfic i explotació sexual de dones i nenes, mutilació genital femenina o risc de patir-la, matrimonis forçats, violència derivada de conflictes armats, violència contra els drets sexuals i reproductius de les dones, com ara els avortaments selectius i les esterilitzacions forçades, etc.

2.5 Conseqüències de la violència masclista

- ✓ Quines conseqüències pot tenir la violència masclista, feu-ne una pluja d'idees.

Solució

La violència masclista afecta en primer lloc les dones, posa en risc les seves vides i el seu benestar físic i emocional. El fet de ser víctima de violència física, psicològica o sexual és un factor de risc molt important per a la salut. Algunes de les seves conseqüències són les següents:

Salut física	Salut reproductiva	Salut mental
<ul style="list-style-type: none"> - Lesions físiques (hematomes, cremades, arraps, ferides, torçament, fractures, etc.). - Trastorns crònics (mals de cap, dolors musculars, problemes d'estómac, etc.). - Dificultats per a respirar. - Discapacitat permanent. - Obesitat severa. 	<ul style="list-style-type: none"> - Infeccions de transmissió sexual. - Sagnats vaginals. - Hipertensió. - Ruptura prematura de la membrana. - Part preterme. - Pes baix del fill en néixer. - Avortament espontani. - Mort neonatal. 	<ul style="list-style-type: none"> - Síndrome d'estrés posttraumàtic. - Depressió. - Angoixa. - Baixa autoestima. - Aïllament social. - Sentiment de culpa. - Fòbies o estats de pànic. - Pèrdua de l'apetit sexual o, fins i tot, rebuig envers les relacions sexuals.

Però afecta també llurs filles i fills. Els fills i filles de les dones maltractades són també víctimes d'aquesta violència perquè en pateixen les conseqüències en molts àmbits de la seva vida. Viure la violència masclista en l'àmbit familiar impedeix que es compleixin plenament els drets de l'infant i en perjudica el

desenvolupament, perquè altera els models afectius i pot generar trastorns en el desenvolupament emocional, social, cognitiu o físic. L'exposició a la violència masclista de manera directa o indirecta sigui quina sigui l'edat de l'infant causa efectes negatius en la seva salut. Pot patir problemes físics (retard en el creixement, alteracions del son i de l'alimentació, disminució d'habilitats motores...), alteracions emocionals greus (ansietat, ira, depressió, autoestima baixa, trastorn per estrès posttraumàtic...), certs problemes cognitius (retard en el llenguatge, afectació del rendiment escolar...) i nombrosos problemes de conducta (habilitats socials escasses, agressivitat, trastorn per dèficit d'atenció amb hiperactivitat, immaduresa, delinqüència, drogoaddiccions...).

Finalment, la violència masclista situa l'home en la posició del sempre fort, sempre potent, agressiu i violent. Totes aquestes són característiques que afecten la fragilitat masculina perquè encasellen l'home en un paper des del qual resulta difícil sortir malgrat ser opressor, fins i tot per a ell. No s'espera de l'home que sigui dèbil, que expressi els seus sentiments, que plori o que actuï de manera igualitària.

- ✓ Què es fa a nivell social per combatre les violències masclistes?
- ✓ Us sona el Dia Internacional de la Lluita Contra les Violències Masclistes?

Solució

Un 25 de novembre de 1960, les germanes Mirabal, tres activistes polítiques de la República Dominicana, van ser brutalment assassinades per ordre del dictador Rafael Trujillo. Històricament, arran d'aquest fet, per al moviment popular i feminista de la República Dominicana, aquestes dones han simbolitzat la lluita i la resistència contra els abusos i la tortura. Anys després, el juliol de 1981, va tenir lloc a Bogotà (Colòmbia) la 1a Trobada Feminista de Llatinoamèrica i del Carib, en què es va designar aquest dia en commemoració del brutal assassinat.

El 17 de desembre de 1999, mitjançant la resolució 54/134, l'Assemblea General de les Nacions Unides va declarar oficialment el 25 de novembre Dia Internacional de l'Erradicació de la Violència contra les Dones i va instar els governs, les organitzacions internacionals i les organitzacions no

governamentals a organitzar activitats adreçades a sensibilitzar l'opinió pública envers el problema de la violència contra la dona.

III- Presentació del llibre “L’Etern retorn”⁸

1. Informació general

És un recull de 18 relats editats per Voliana Edicions l’any 2018, sota títol *L’Etern retorn*. Les protagonistes d’aquests relats són dones que viuen de manera contínua entre dos mons, el d’origen i el d’acollida. En aquest viatge etern entre un món i l’altre coneixem les seves històries de superació davant de múltiples adversitats unes tenen a veure amb la seva condició de dona i d’altres amb la seva condició de dona d’origen immigrant.

Un dels temes més rellevants en els relats és el procés de superació de la violència masclista per part de les dones. Són vivències diverses que ens informen de formes i manifestacions diverses de les violències masclistes, i que segueixen camins diversos d’abordatge tant per part de la dona com per part de l’Administració pública. Denoten la voluntat d’aquestes dones de sortir-se’n i de lluitar per un futur millor. Les altres discriminacions patides pel fet de ser dones immigrades venen a dificultar més el procés d’alliberament, però en cap cas les lliguen per sempre. El to dominant dels relats és el d’obertura enfront del tancament, el de fer passos endavant en comptes d’estancar-se o situar-se eternament en la condició de víctima. Es destaca també l’ús de la ironia en molts relats com a eina per fer front a situacions compromeses i per resistir la depressió, la desolació i la solitud.

Llegim a la contraportada: “A *L’Etern retorn*, Asmaa Aouattah ens obsequia amb un recull de contes escrits amb una gran sensibilitat –sovint amb un punt d’ironia– on emergeixen històries de persones de procedència amaziga i marroquina que viuen a Catalunya, records màgics del país dels ancestres, d’ales migrants, de somnis evaporats, de lluites per la vida i per la dignitat. Relats, majoritàriament, de dones valentes i desacomplexades que necessiten tallar les cordes que les

⁸ <https://www.voliana.cat/lilibres/letern-retorn/>

l·liguen a l'opressió o que ja han tallat aquestes cadenes. Sempre amb el desig de mostrar olors i realitats difícils d'una banda i l'altra de la riba”.

2. Contes i continguts

Es tracta de 18 relats de mida i continguts diferents:

Escales amunt, escales avall: una dona arriba aquí amb la seva família (marit, fill i filla) i descobreix que viurà en un cinquè pis, sense ascensor. Parla del canvi de la perspectiva “física” des d'on es mira el món i altres canvis en la quotidianitat.

El frare “Qarnuix”: els anys quaranta i cinquanta van ser uns anys de molta fam i misèria per a molts pobles del món, entre els quals el poble del Rif. El relat ens trasllada les vivències de dues dones en aquella època i la lluita de la dona rifenya per sobreviure a una situació d'extrema vulnerabilitat.

La forquilla, el ganivet i la dignitat pel terra: no tothom seu a taula ni menja de la mateixa manera. Aquest relat ens ajuda a descobrir altres hàbits que no són ni millors ni pitjors que els de la societat autòctona. Simplement són diferents.

Una estrella al cel: un petit relat que transmet els últims moments d'una dona abans de la seva mort.

Interfuneralitat: ets dona d'origen marroquí, vols donar el condol a la teva manera, amb motiu de la mort d'una persona? Per sorpresa teva, aquí es fa d'una manera dràsticament diferent. Tot el bagatge cultural que portes en la motxilla i que pensaves fer servir se't desmunta de cop. Què pots fer-hi?

Del cordó a la corda: com costa trencar els lligams amb normes que limiten la nostra llibertat com a dones, les que ens imposa la pròpia família: pares, mares, germans..., i les que ens imposen les parelles sentimentals. La protagonista va emprendre un procés de trencament de cordes que va durar bastant en el temps i va suposar molt de patiment. Aconseguir ser del tot lliure és difícil, sobretot quan es tenen fills. Què passarà amb ella? Com entenem la maternitat? Tindrà suport de l'Administració? Correm el risc de ser poc compreses?

Quina dona: un relat que ens apropa una dona diferent de com ens imaginem les dones d'origen musulmà. Una dona que ha adoptat actituds tradicionalment

atribuïdes als homes i a casa és qui mana, qui decideix i qui dona la cara. T'ho esperaves?

L'any vermell: les dones d'origen immigrant estan envoltades per discriminacions múltiples. La més flagrant és la discriminació legal que ens atorga un estatut jurídic diferent. Quan arribem aquí, només som legals quan tenim un NIE. Què passa quan no tens ni mes ni dia de naixement?

Cava i ramadà: és possible combinar aquests dos elements? En un món multicultural sí. Et poden servir cava un dia de ramadà. És un relat irònic però que vol cridar l'atenció sobre la manca d'interculturalitat en una societat molt diversa.

Somnis evaporats: un relat que ens transmet el drama d'una mare maltractada per part de la parella sentimental, els pares i, finalment, el fill, que es creu amb el dret de qüestionar la vida de la mare i jutjar-la. La mare pateix les conseqüències del masclisme manifestat de diferents maneres; el fill, que, en un primer moment, complia els mandats del patriarcat, es va adonar de la seva actitud injusta i fa el canvi.

La seva olor: quan ets immigrant i se't mort un familiar al país d'origen.

Sessió de fotos: quan una càmera de fer fotos fa aparició per primera vegada en la vida d'unes dones. Què pot passar? Què descobrim mentre la protagonista ens relata l'experiència?

Ales migrants: la protagonista es volia fer unes ales fortes capaces de fer-la volar lluny. Per un moment, el masclisme estava a punt de tallar-les-hi, però ella aconsegueix parar-li els peus.

Marxem: no és fàcil deixar la terra. No sempre la deixem per voluntat pròpia. Malgrat la gran lleialtat al país d'origen, ens veiem obligades a abandonar-lo a la seva sort.

L'ànima ja la hi tens: quan ens n'anem, no ens ho emportem tot. Deixem al nostre lloc de procedència una part important de la nostra vida: projectes, somnis, experiències, amistat.. La nostra protagonista hi deixa l'ànima.

Vomitada: la vomitada és una resposta atrevida a l'opressió social i política que afecta les dones. Les dones del Rif també han fet el seu recorregut de lluita per la dignitat i la llibertat, i encara hi són. Coneixem-lo.

Tatarjmant: les violències també poden venir sota una altra forma, més subtil, com la manca de valoració de la identitat lingüística i cultural pròpies. Ho coneixerem en aquest relat que ens apropa al món més íntim de la dona i com l'afecta la discriminació.

L'Etern retorn: el retorn als orígens en un viatge espiritual.

3. El gènere literari conte

✓ Què vol dir un conte? Us agraden els contes? Quins contes heu llegit

Solució

Tant la novel·la com el conte són textos que narren històries reals o fictícies que es produeixen en uns determinats espais i temps a uns determinats personatges. Tenen la mateixa estructura: començament, nus i desenllaç. Però el conte és un gènere curt, de pàgines comptades i la novel·la és molt més extensa. Si en la novel·la els personatges estan descrits en el mínim detall, en el conte no ho estan tant. En el conte, la importància la tenen la narració dels fets i en segon lloc la descripció del temps i l'espai. Hi ha contes per a infants i contes per a adults.

3.1 El conte oral

Els relats de *L'Etern retorn* estan marcats clarament per l'oralitat. Ho veiem en:

➤ L'ús de la primera persona com a recurs predominant. Aquests exemples ens ajuden a veure-ho:

“Ni hi somniava ni formava part dels meus plans de vida. I vet aquí que un dia em va cridar per viure-hi, potser per sempre més.” Relat, *Escalaes amunt, escales avall*, p. 9.

“Tanco l'aixeta dels pensaments en guerra i em deixo caure sobre el sofà. Intento mirar la televisió”. Relat *la forquilla, el ganivet i la dignitat per terra*, p. 27.

- L'ús dels diàlegs i diàlegs integrats, que abunden molt en els relats. Alguns exemples són:

“Acabar de dinar? Em deixes acabar de dinar? Si ho volguessis, no m'hauries trucat ara”. Relat *Interfuneralitat*, p. 40

“Una ràfega d'entusiasme va arrasar l'ordre imposat per la mare, i la casa de cop i volta es va trobar en un daltabaix digne d'un terratrèmol. Què em poso? Quines sabates? Mamà, ens deixes la colònia que et va portar la tieta de la Meca? sisplau, no siguis així... Ratpenat, ves a demanar-li a l'Aixa el pintallavis, corre abans que no el xopin totes les veïnes... Em pots fer un vestit nou? Amb quina tela...?”. Relat *Sessió de fotos*, p. 80.

- La interpel·lació de la persona que llegeix:

“Ja ho veieu, malgrat tot, mirava d'ajudar”. Relat *Escales amunt, escales avall*, p. 10.

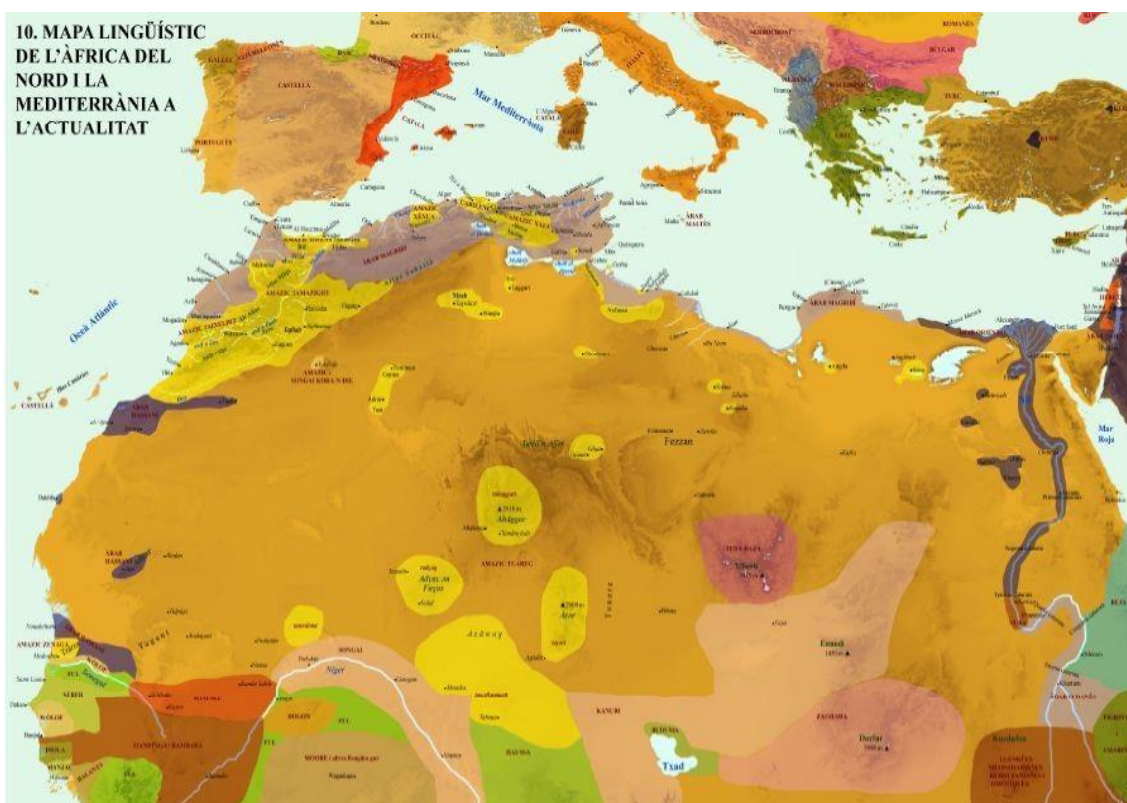
“vaig veure que ell continuava pujant i pujant, i jo darrere seu esbufegant i esbufegant, fins que vam arribar a la cinquena planta. Sí, sí, la cinquena; allà s'acaben les plantes, sort!”. Relat *Escales amunt, escales avall*, p. 11.

Aquest caràcter oral ve donat per la influència del conte oral amazic en l'autora.

- ✓ Sabeu qui són els i les amazigues? Us sona la paraula amazic? O us sona més la paraula berber? Busqueu informació en internet i compartiu-la.

Resposta

Els amazics i les amazigues constitueixen la població autòctona del Nord d'Àfrica, més coneguda com a berber. Hi viuen des d'almenys vuit segles abans de l'era cristiana. Parlen la llengua amaziga (tamazight) dividida en diferents dialectes. La llengua i la cultura amazigues van patir un llarg procés de marginació i meyspreu. Fins fa poc, la llengua amaziga es parlava en l'àmbit familiar i comunitari. Arran de l'aixecament identitari i de la lluita del Moviment Cultural Amazic, diferents estats nord-africans han reconegut (amb nivells diferents) l'amaziguitat dels seus països. Al Marroc, és cooficial junt amb l'àrab des del 2011 i a Algèria ho és des del 2016. A Níger i a Mali és llengua nacional i a Líbia és regional. El nombre de parlants de l'amazic oscil·la entre els 20 i 30 milions. A Catalunya l'amazic és la tercera llengua més parlada, la major part de la comunitat d'origen marroquí és amaziga.

3.2 El conte tradicional amazic

3.2.1 Característiques

- ✓ Us han explicat contes a casa quan éreu infants? Com eren?

El conte tradicional amazic té diverses característiques, algunes de les quals són:

- L'execució o la posada en escena.

L'execució es realitza mitjançant un conjunt de procediments paralingüístics que intervenen per transmetre tota la dimensió semàntica i estètica del conte: Les fórmules d'introducció i conclusió, la gestualitat, l'entonació i la interacció amb el públic (Merolla, 2006).

- La feminització.

Explicar contes meravellosos al món amazic és un art femení. Segons Basset⁹, els homes menyspreen l'acte d'explicar contes, però també el temen perquè és

⁹ Henri Basset, Camile Lacoste-Dujardin, Tasaadit Yacine, Daniella Merolla, Abdellah Bonfour, etc

sagrat i delicat. La separació sexual d'espais fa que homes i dones desenvolupin activitats artístiques diferents. En cada família o com a mínim en cada poble hi ha dones, d'edat avançada que es dediquen a narrar contes.

“El dia assenyalat, la veiem arribar, recolzant-se en el seu bastó, poc abans de *l'imensi* (el sopar); la rebem amb crits d'alegria, li fem lloc al voltant del plat familiar. Després, quan s'acaba el sopar, els homes de la casa marxen per trobar-se amb els altres a la mesquita o a la casa d'algun amic. Mentrestant, les veïnes arriben una darrere l'altra, cadascuna portant la seva provisió de llana per filar; els nens no són els últims: tots els del poble hi són. Tot aquest món s'assenta prop del foc ardent formant un cercle.”¹⁰

3.2.2 Funcions del conte tradicional amazic

✓ Per què les dones explicaven contes a la mainada?

El conte tradicional amazic complia diverses funcions:

➤ La funció lúdica i informativa.

El conte era el mitjà que permetia connectar la gent amb el món, encara que majoritàriament de manera imaginària, i divertir-se i entretenir-se.

➤ la funció pedagògica.

¹⁰ Basset.H, 2007. *Essai sur la littérature des Berbères*. Editions Ibis Press, Paris, p.71-72

El conte és portador de lliçons. Educa el públic espectador en els valors de la societat. Representa el saber d'un poble, la seva història, memòria i identitat. Proporciona a l'infant un món fàcilment desxifrabable, perquè es basa en contrastos, molts marcats, entre grans i petits, riques i pobres, bons i dolents...

➤ La funció iniciàtica.

Es tracta d'una iniciació a l'edat adulta sigui en la sexualitat (a través de les metàfores) o en l'actitud i comportament (la responsabilitat, l'ajuda, la valentia per afrontar els perills i guanyar els reptes, etc.)

4. La literatura escrita per dones d'origen estranger a Catalunya.

4.1 Dones escriptores i literatura feminista

Majoritàriament la història i la literatura han estat escrites i protagonitzades per homes. Les vides i esdeveniments de les dones han restat al marge dels protagonismes tot i ser més de la meitat de la població mundial. Hem vist com dones que han exercit l'escriptura han estat etiquetades de burgeses avorrides i boges o han estat invisibilitzades. D'altres han hagut de romandre en l'anonimat publicant amb pseudònims o amb inicials per arribar al públic lector, com va passar amb la catalana Caterina Albert i Paradís, que signava amb el nom de Víctor Català.

L'escriptura feta per dones no rep el mateix reconeixement que la dels homes. Hi ha una sobrerrepresentació dels escriptors que contrasta molt amb la realitat. "Acceptar que a les llistes de cànons literaris i en els programes acadèmics només apareguin homes és acceptar que la literatura que fan les dones, així com totes les seves teories filosòfiques o les seves obres d'art són menys vàlides i menys valuoses. I aquesta idea en ple segle XXI em sembla inacceptable"¹¹.

✓ Davant d'aquesta desigualtat en la literatura i en altres àmbits, moltes dones van trencar el silenci mitjançant l'escriptura. La seva literatura va ser anomenada femenina, sovint entesa com a menys interessant en comparació a una literatura universal que és la dels homes. Es negava així

¹¹ On són les dones a la Literatura? Gina Driéguez <https://revistamirall.com/2017/05/15/on-son-les-dones-a-la-literatura/>

la capacitat de les dones de crear amb la mateixa qualitat que els homes. En les seves obres, es reivindicaven els sentits, poc valorats dins el cànon de la masculinitat tradicional. Les persones protagonistes, en la majoria dels casos, són dones, que a més es resisteixen i lluiten davant de les injustícies del sistema imposat.

- ✓ Llegiu el següent text i extraieu les paraules que demostrin que és un text escrit amb mirada de dona?

““Doncs sí, soc presumida. Em compro de tant en tant mocadors de pita i en flocs virolats que em protegeixen el cap i que m’agraden moltíssim. També em van bé per protegir-me els bonys que tinc, que he de curar amb untures i pegats. Però sí, a mi els ornaments m’agraden moltíssim. Una temporada que estava d’allò més bé dels tumors freds i que lluia el cap sense mocador, em vaig fer un monyo que travava amb una agulla groga d’allò més escaient. Sempre m’agrada guarnir-me!”.
Drames rurals, Caterina Albert.

Solució

Presumida, m’agraden els mocadors de pita i flors virolats, els ornaments.

- ✓ Si fos un home com ho escriuria? Redacteu un petit text a l’estil d’aquest amb mirada d’home.

Resposta oberta.

- ✓ Si fos un home amb mirada femenina, de què seria etiquetat?

Segurament, de no ser “prou” home.

No hi doncs una literatura femenina i una altra de masculina, sinó una literatura feta amb visió o perspectiva de gènere, o sense. Les dones escriptores en les seves obres manifesten unes maneres de viure i veure el món i relacionar-s’hi, diverses. La diferència d’experiències, vivències i visions, d’homes i de dones, fan que la literatura escrita per dones sigui diferent i porti precisament aquesta visió que faltava. Així, la literatura feminista no és un gènere literari, és una perspectiva, un punt de vista de la realitat. És una literatura que transforma, que qüestiona l’ordre establert i les relacions de poder basades sobre el gènere i l’assignació de determinats rols a un sexe i a l’altre, i que legitima la superioritat, la desigualtat i la violència que afecta les dones.

- ✓ Llegiu amb veu alta el següent text. Creieu que es pot considerar literatura feminista? Per què?

"... Vds. dicen que visten así por comodidad y por higiene. Pues nosotras, con atender a la higiene y a la comodidad... despachadas. ¿Qué obligación tenemos de recrearle a Vds. la vista? ¿Somos odaliscas, somos muebles decorativos, somos claveles en tiesto? Gaste V. cuellos de encaje y bucles, y yo haré un sacrificio y me ataviaré a la Pomadour".

Fragment de la novel·la *Memorias de un solterón*, de l'escriptora gallega Emilia Pardo Bazán, publicada el 1886.

Solució

Sí, perquè qüestiona l'encasellament de la dona en un determinats estereotips que la condemnen a vestir-se d'una determinada manera per agradar els homes. Denuncia la violència estètica a la qual estan sotmeses les dones.

- ✓ Coneixeu noms d'escriptores? Dieu-los i dieu quines obres han publicat si ho sabeu.
- ✓ Resposta oberta. Podeu consultar, per exemple: <https://www.rac1.cat/info-rac1/20190307/46883461546/escriptores-anonimes-novelles-llibres-feminisme-8m-literatura-censura-bronte-shelley-austen-lejarraga-victor-catala-nom-home.html>

4.2 La literatura escrita per dones d'origen estranger a Catalunya.

4.2.1 Un subgènere naixent.

"La literatura catalana, com la seva societat, es troba afectada i alterada pels nous corrents d'immigració", diu Laia Climent Roca en el seu assaig titulat *Dones, immigració i literatura catalana*. Efectivament, amb l'entrada del segle XXI, comencen a irrompre en l'espectre literari català obres d'autores d'origen immigrat amb un nou discurs identitari i de gènere. El nombre d'aquestes autores és encara molt reduït, però la qualitat de les seves obres és important. És una literatura que parteix del món d'origen per aterrar en el d'acollida i viceversa. Aquests llibres són un recurs imprescindible per entendre la complexitat del procés migratori i de la realitat de les persones que el van haver de fer, la diversitat cultural i lingüística de la nostra societat i els conflictes identitaris, ja

que ens permeten apropar-nos a la mirada de les persones dels diferents col·lectius que conviuen a Catalunya i en ajuden a construir ponts de diàlegs entre cultures, tot des d'una perspectiva de dona.

Es tracta d'un subgènere que ens recorda que "les identitats són múltiples i que a les escletxes d'allò que és hegemònic sorgeixen aportacions culturals, socials i de gènere, que ens ajuden a entendre millor les noves textures de la societat"¹².

4.2.2 Trets comuns i diferències

La major part d'aquestes obres són ficcions amb trets autobiogràfics o autobiografies novel·lades com diu Laia Climent, escrites en català per dones racialitzades que viuen a cavall entre dos mons i dues cultures. Una múltiple marginalitat que marca de manera clara els seus continguts¹³.

Aquesta literatura situada a la perifèria posseeix un discurs construït des de l'alteritat, la marginació i l'exclusió. Ens parla dels diferents eixos de discriminació i opressió que travessen les persones d'origen immigrant i en especial la dona. En les històries de les persones protagonistes, sobretot les dones, entenem els conflictes continus que pateixen: la dualitat de l'àmbit privat (família) i l'àmbit públic (el carrer, la societat d'acollida), la reproducció del mode de vida d'origen a escala privada i el contrast amb el món exterior, i les crisis psicològiques fruit de les exigències del nou entorn.

En el tema que ens ocupa, aquesta literatura fa una aportació valuosa a la vegada que valenta amb la visibilització de la violència masclista que les protagonistes han patit al país d'origen o la que pateixen dins l'àmbit familiar i comunitari propis, un cop aquí. Però també visibilitzen i denuncien la violència que pateixen fora d'aquest àmbit per part de la societat d'acollida: la violència masclista institucional i estructural des de l'experiència encarnada.

Aquests trets en comú no han d'ocultar el ventall de diversitats que ofereixen.

¹² Les altres catalanes, Margarida Castellano. Edicions 3 i 4, 2017.

¹³ Idem

- Motiu d'arribada: la major part d'aquestes autores van arribar a Catalunya amb els seus congenitors; en canvi, Aixa Miró és adoptada per una mare i un pare catalans.
- Si bé la majoria d'obres estan escrites per part de dones que han aterrat aquí de nenes, o d'adolescents, com és el cas d'Agnès Agboton, hi ha una part que ve de la mà de dones que van arribar aquí d'adultes.
- Unes han estat escolaritzades i socialitzades aquí des d'una edat primerenca i d'altres ho han estat al país d'origen, per la qual cosa, hi ha una diversitat en les vivències dels conflictes i exigències com de la pròpia responsabilitat, ja que unes se situen en el paper de filles i les altres en el paper de mares.
- Els vincles amb el país i la cultura d'origen i amb la d'acollida tampoc són els mateixos.

Sense obviar altres nivells de diversitats en el plantejament, l'experiència viscuda i la visió, entre totes aquestes obres en general.

4.2.4 Funcions i impacte:

Sigui com sigui, aquesta literatura és una literatura clarament compromesa, clarament militant. Està feta des la intenció de:

- Introduir la categoria ètnia absent fins feia poc en les tesis feministes occidentals. És una literatura que no s'enten sense el rerefons colonial que han patit els països d'origen de les autores.
- Escriuen en una de les seves llengües maternes o d'acollida, el català, però fan present les seves llengües maternes d'origen, assumint així la pertinença a dues cultures, la d'origen i la d'acollida.
- Denunciar i desmitificar els tòpics als quals s'enfronten les dones musulmanes en el context de la immigració.
- Defensar components de la identitat d'origen com la llengua. Recordem que totes les escriptores d'origen marroquí són amazigues. Les seves obres han ajudat a visibilitzar aquesta llengua i cultura poc conegudes i amb un procés de marginació molt semblant al procés viscut per la llengua catalana, a més de visibilitzar costums i tradicions.

- Transgredir les estructures imposades en un món i en l'altre. Són obres ideològicament situades, on les autores s'apoderen de la paraula per dir-se i alliberar-se, i per donar veu a persones i situacions silenciades.

En definitiva, és una literatura situada a la perifèria de les literatures occidentals des de l'alteritat postcolonial, nòmada, fronterera, subversiva i compromesa.

- ✓ Busca en internet noms d'autores com: Najat el Hachmi, Asha Miró, Jamila el Hassani, Laila Karrouch, Agnès Agboton i Asmaa Aouattah, i relaciona en el quadre següent el nom del llibre amb la seva autora.

Nom autora	Nom obra
Najat el Hachmi	<i>De Nador a Vic</i>
Asha Miró	<i>Mare de llet i de mel</i>
Layla Karrouch	<i>La Sultana justiciera</i>
Jamila el Hassani	<i>Més enllà del mar de sorra</i>
Agnès Bogota	<i>Rastres de sàndal</i>

Resposta

Nom autora	Nom obra
Najat el Hachmi	<i>Mare de llet i de mel</i>
Asha Miró	<i>Rastres de sàndal</i>
Laila Karrouch	<i>De Nador a Vic</i>
Jamila el Hassani	<i>La lluita de la dona bereber</i>
Agnès Bogota	<i>Més enllà del mar de sorra</i>

- ✓ Relaciona la foto de l'autora amb el seu nom

Laila Karrouch	Asha Miró	Asmaa Aouattah	Agnès Agboton	Najat el hachmi	Jamila el Hassani
					

Solució

Laila Karrouch	Asha Miró	Asmaa Aouattah	Agnès Agboton	Najat el hachmi	Jamila el Hassani
					

- ✓ A partir del que vam veure anteriorment, quina aportació fa aquest subgènere a la igualtat i al feminisme?

Respostes orientatives

Davant del feminisme clàssic i hegemònic, que a voltes parteix d'una determinada situació de desigualtat que només viu una part de les dones del món, van sorgir altres feminismes amb enfocaments diferents tenint en compte les diverses realitats socials d'aquest món.

A vegades, es considera la modernitat occidental com a únic mode de vida vàlid i qualsevol altra forma que se'n surtis n'és exclosa i menyspreada en base a la dicotomia Occident i resta del món, món civilitzat i món salvatge, dona europea lliure i dona no europea submissa. D'aquesta manera, s'universalitza la categoria de dona, blanca, occidental, de classe mitjana, heterosexual, sense considerar altres vivències condicionades per la raça, la classe, la sexualitat o la situació política. Es considera que existeix una subordinació general de totes les dones del món que requereix respostes úniques que són les que totes les dones han d'adoptar sense tenir en compte les diferències i, per tant, les demandes i propostes de la resta de dones racialitzades, empobrides, migrants, indígenes, musulmanes, lesbianes, gitanes, etc.

5. La interseccionalitat

- ✓ Heu sentit a parlar de la interseccionalitat?

És una perspectiva analítica i política que permet entendre com el gènere (la condició de ser dona en la societat) es creua amb altres eixos de desigualtat generant experiències úniques d'opressió. Aquest enfocament que va néixer en un determinat context (el feminisme negre dels Estats Units que va incloure la variable raça junt amb la de gènere per entendre la realitat de les dones negres¹⁴) serveix per introduir altres variables: sexualitat, creences, estatus jurídic, classe social, edat o diversitat funcional entre moltes d'altres.

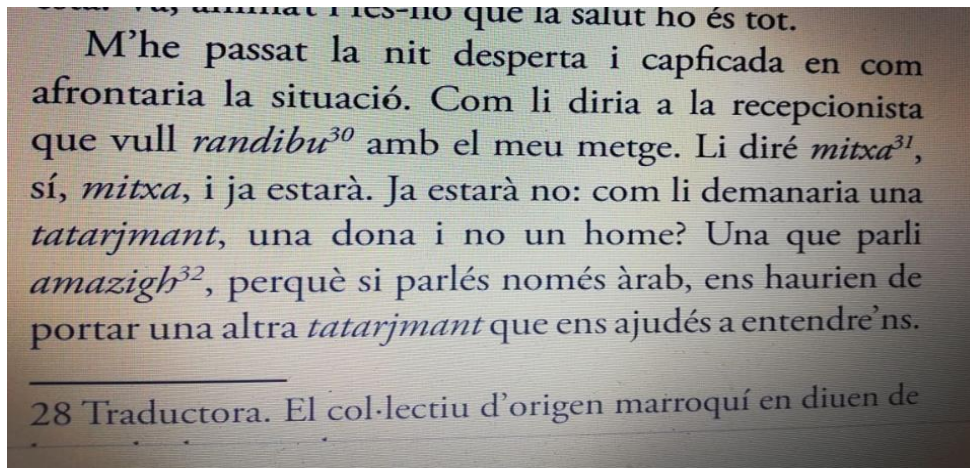
Això vol dir que hem de parar més atenció que mai a formes de discriminació que sovint passen desapercebudes als nostres ulls. I és el que ens ensenyen les autores d'origen immigrat. La societat catalana és diversa en diferents àmbits: llocs de procedència, creences, llengües, estatus jurídic, etc. Aquestes autores ens parlen de dones de l'Àfrica subsahariana, de l'Índia, del Marroc i concretament del món amazic, dones sense permís de residència, dones soles, dones analfabetes, dones que pateixen discriminació racial i assetjament sexual i laboral, dones estigmatitzades per la societat, dones que es troben sense recursos a l'hora de voler plantar cara a les violències masclistes, dones que pateixen les conseqüències dels conflictes identitaris de llurs fills i filles, etc. Es tracta de dones que no estan en l'agenda política i, quan se'n parla, no són elles qui ho fan sinó altres persones. El fet de retornar-los la veu és humanitzar dones vistes com a números i font de problemes, i no pas com a persones amb opinió, projecte, anhels, somnis i sentiments

No coneixeríem aquest ampli ventall d'opressions sense aquests llibres, ni les diverses mirades a les realitats viscudes, les lluites diàries per sobreviure i aconseguir una vida digna, que és en si una manera de ser feminista.

Donar veu a aquestes dones és una de les aportacions més grans d'aquest subgènere literari a la literatura catalana i a la societat en general. .

✓ Llegim aquest fragment del relat "Tatarjmant" del llibre "l'Etern retorn":

¹⁴ El terme interseccionalitat va ser inventat per l'advoda i feminista estatunidense Kimberlé Krenshaw.

- ✓ Quina angoixa té la protagonista? Per què? Quines respostes s'han de donar des de l'Administració? Quan aquestes respostes no hi són, què passa? Què té a veure la interseccionalitat amb això?

Solució:

La Jamila està angoixada perquè no domina l'idioma. Vol demanar hora al CAP amb el seu metge i traductora, i tem no saber-ho fer.

Cal facilitar figures que puguin traduir i fer mediació intercultural.

Les dones que no entenen l'idioma no tenen accés amb igualtat de condicions als recursos. Poden patir greus conseqüències tant pel que fa a la salut com pel que fa a les emocions.

És una discriminació més que s'afegeix a la condició de ser dona, que s'ha de tenir en compte a l'hora de lluitar pels drets en la nostra societat i per la igualtat de gènere.

6. Trencant estereotips envers les dones immigrades

- ✓ Quan sentim a dir dona immigrada, en què ens fa pensar?
- ✓ Les dones immigrades són com la resta de dones autòctones? Tenen els mateixos problemes?
- ✓ Què creus que diferencia les dones immigrades de les dones autòctones?
- ✓ Les dones immigrades són totes iguals?

- ✓ Quins elements cal tenir en compte per conèixer bé les dones d'origen immigrat?

Mirem el vídeo: *D'immigrades a ciutadanes. Cinc dones del Maresme*:

<https://www.youtube.com/watch?v=45xpeuji13Q>

- ✓ Aquestes dones responen a la idea que teniu de les dones d'origen immigrat? Per què?

Resposta oberta.

IV- La violència masclista en dones d'origen immigrant en el llibre “l'Etern retorn”

1. La violència masclista, un fenomen universal

- ✓ Les dones d'origen estranger poden patir violència masclista?

Solució

Sí, com totes les dones, les pateixen pel fet de ser dones en una societat patriarcal.

Llegim aquesta notícia:

“Una empresa expulsa una treballadora perquè porta vel”

- ✓ En aquest cas qui exerceix la violència? Es tracta d'una violència masclista? Per què no i per què sí?

Possibles respostes

Qui exerceix la violència és l'empresa.

És discriminació però no és violència masclista perquè no s'exerceix contra la dona pel fet de ser dona, sinó pel fet de ser musulmana.

És discriminació exercida envers la dona pel fet de ser musulmana, però, pel seu impacte negatiu sobre l'autonomia de la dona i per la interferència en la llibertat personal de la dona, també és violència masclista.

- ✓ De quin tipus de violència masclista es tractaria doncs?

Solució

Es tracta de la violència en l'àmbit laboral i en concret l'assetjament laboral per raó de sexe i origen. Un dels col·lectius amb més risc de patir aquest assetjament és el de les dones d'origen immigrant¹⁵.

Llegim aquesta altra notícia i responem a les mateixes preguntes

“Durant 38 dies d'internament, la dona congoleesa internada al CIE d'Aluche en Madrid, i que tenia VIH, va demanar ajuda als metges del CIE en onze ocasions, però només la portaren a un hospital sis hores abans de morir”

Conclusió del professorat

Les violències masclistes no sempre estan exercides per part de l'home, poden donar-se per part de dones que tenen una mentalitat masclista o per part d'institucions, empreses o grups socials. Tots compleixen el seu mandat, a vegades sense ser-ne conscients. Les dones d'origen immigrant, a part de patir totes les violències masclistes com qualsevol dona, en pateixen d'altres que adopten moltes formes i manifestacions, la majoria d'elles són invisibles i són produïdes tant per persones com per institucions.

2. Violències masclistes específiques

- ✓ Quines altres violències masclistes afecten les dones d'origen immigrant? Aquestes en són algunes:

2.1 Matrimonis forçats: “El matrimoni forçat és un fenomen global que no està associat a determinades cultures o religions. És global perquè és una pràctica present a diferents zones d'Àfrica, Àsia, en algunes parts d'Amèrica Llatina i de l'Europa de l'Est. També a Europa i a Catalunya hi ha matrimonis forçats, bé per la presència de persones provinents d'aquests territoris, bé per pràctiques de determinades cultures.”¹⁶

¹⁵ Protocol per a la prevenció i abordatge de l'assetjament sexual i per raó de sexe a l'empresa.

¹⁶https://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematicos/immigracio/recursos_professionals/p/revencioforcats/

2.2 Mutilacions genitals femenines: “La mutilació genital femenina (MGF) és el nom genèric donat a aquelles pràctiques que impliquen l’extirpació total o parcial dels genitals externs femenins o altres agressions als òrgans genitals de les dones per raons culturals, religioses o d’altres amb finalitat no terapèutica. La mutilació genital femenina es practica a vint-i-sis països africans i en alguns d’Àsia.¹⁷”

2.3 Tràfic d’èssers humans¹⁸: és el comerç il·legal d’èssers humans amb el propòsit de fer-los esclaus i apropiar-se de la seva dignitat, llibertat i treball. Es una greu vulneració dels drets humans i està tipificat com a delicte (art. 177 bis del Codi Penal Espanyol). **El 70% de les víctimes són dones i nenes.**

¹⁷https://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematicos/immigracio/recursos_professionals/p_revencio_mutilacio_genital/

¹⁸ Informació extreta de: <http://ajuntament.barcelona.cat/bcnantimasclista/ca/serveis-datencio/uteh>

Orientacions al professorat

Per a més informació, es pot veure el capítol del programa de TV “Salvados” sobre el tràfic de dones.

2.4 **Assetjament laboral i sexual per raó de gènere:** tant en la llar com en l'àmbit empresarial, les treballadores d'origen estranger representen un dels col·lectius més dèbils i en risc de patir assetjament sexual i assetjament laboral. En els treballs de cura, aquestes dones representen la majoria de les treballadores. Bona part d'elles, a més, treballen en situació irregular, cosa que incrementa encara la seva fragilitat.

Segons el document “Recomanacions a l'Ajuntament de Barcelona sobre política pública per a l'atenció de les treballadores de la llar, la neteja i les cures”, un dels principals problemes identificats entre el col·lectiu de les treballadores de la llar

és el de l'assetjament sexual. Diu textualment: "En alguns casos, les treballadores internes (sobretot) solen quedar-se callades perquè no tenen una altra feina o per por de quedar-se al carrer, o, si estan en situació irregular, pensen que per anar a la policia o explicar en alguna entitat el que els succeeix els perjudicarà i les obligaran a tornar al seu país d'origen; és a dir, desconeixen els seus drets, tal com passa en altres casos lamentables.¹⁹"

El cas de Carmen Leigue Ralde, d'origen bolivià, que havia estat internada en un CIE a l'espera de ser expulsada del país per haver denunciat assetjament sexual rebut a la casa on treballava, és un clar exemple d'aquesta vulneració de drets de la dona d'origen immigrant.

2.5 A més d'una multiplicitat de mostres d'estigmatització i discriminacions diverses: accés desigual a recursos, prohibició o estigmatització pel fet de mantenir trets identitaris o religiosos (el vel, el color de la pell, etc.).

3. Violències masclistes i apoderament de les dones en el llibre *L'Etern retorn*

3.1 Característiques de les protagonistes

- ✓ De quin sexe són les persones protagonistes del llibre?

Solució

Són dones en la seva majoria.

- ✓ Com són aquestes persones? Què tenen en comú?

Solució

Són totes d'origen marroquí (en concret són amazigues del Rif) que viuen entre dos mons, relaten vivències i records, i afronten els reptes de la nova vida. Pateixen les conseqüències de les desigualtats de gènere i d'oportunitats.

- ✓ Què tenen de diferent?

Solució

¹⁹ <http://hdl.handle.net/11703/109464>

Són diverses pel que fa a la seva manera de viure, els seus projectes i prioritats de vida, els seus somnis i les seves condicions de vida.

- ✓ En quina persona estan narrades les històries? Marqueu la resposta correcta i citeu alguns exemples

Primera persona Segona persona Tercera persona

Solució

Primera persona Segona persona Tercera persona

- ✓ Per què?

Solució

Perquè les dones tinguin veu i parlin elles mateixes de les seves vivències i experiències.

- ✓ Veieu que corresponen als estereotips que anteriorment hem comentat sobre les dones immigrades i/o musulmanes?
- ✓ Són submises?
- ✓ Totes les agredeixen els homes?
- ✓ No tenen opinió?
- ✓ Són passives?
- ✓ Llegim i associem aquests fragments dels relats amb característiques personals.

“Els ulls li brillaven d’intel·ligència i bellesa. Era ràpida i astuta. Saltava com un ocell damunt dels altiplans i els turons”.	
“Era temuda i admirada a l’hora. Quan el seu nom sortia en alguna trobada, tothom deia “quina dona aquella, va aixecar una llar a la ciutat desitjada,	

del no-res; va saber mantenir a ratlla els fills i fer-ne homes i dones com cal”.	
“No penso acceptar-ho. Trucaré al meu pare i li 91 diré que em vull divorciar”.	

Respostes obertes.

- ✓ Considereu que són històries de superació o de patiment? Argumenteu les vostres respostes amb exemples.

Solució

Són històries diverses. Algunes són de patiment, algunes no tant i totes són històries de superació amb un missatge portador d’esperança.

- ✓ Hi ha històries amb les quals us identifiqueu o considereu que s’assemblen a històries de dones del vostre voltant?

Resposta oberta.

3.2 Anàlisi de relats

3.2.1 Relat *Cordes* (pp. 47-52):

- ✓ Llegiu el relat i feu-ne un resum de tres línies.
- ✓ On vivia la protagonista i on va anar a viure? Situeu en el mapa següent el recorregut que fa.

Solució

Va venir del Marroc, creuant l'estret de Gibraltar. Va arribar a alguna de les ciutats andaluses amb vaixell i d'allà fins a Catalunya amb autocar o amb cotxe.

- ✓ Recordeu com es diu la llengua materna que parlen les protagonistes?

Solució

Sí, la llengua amaziga.

- ✓ Com és la protagonista? Com la descriu el professional de l'Administració?

Solució

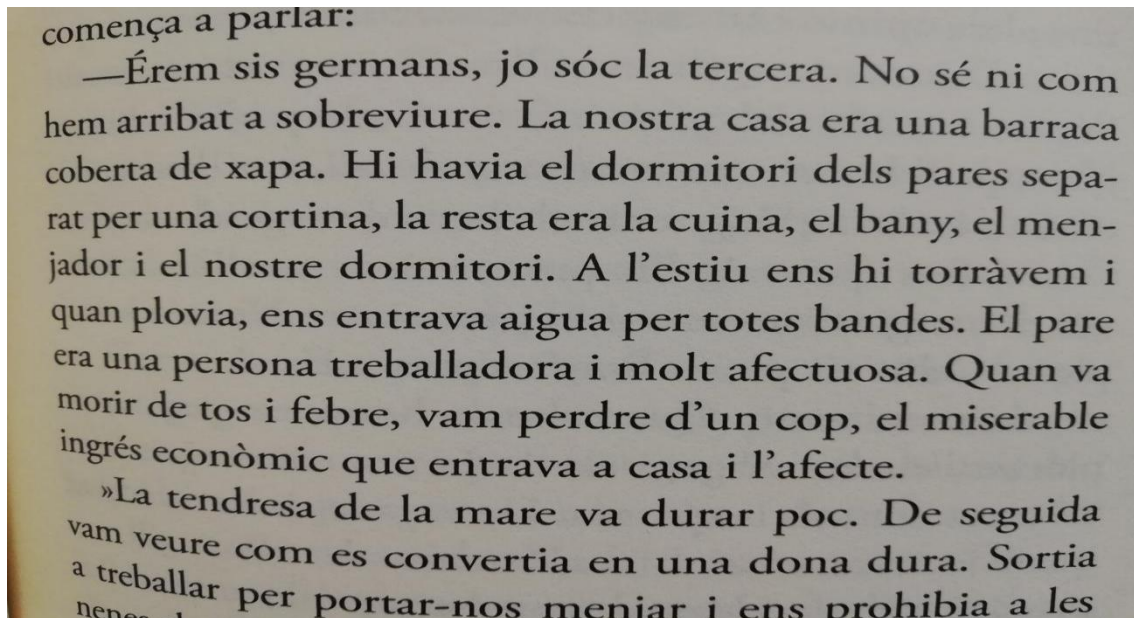
“No es pot jutjar a qui no sap ni què fa ni per què ho fa, a qui ha patit tantes privacions...” (pàg. 50).

- ✓ Quina és la seva situació familiar?

Solució

Casada i té tres fills.

- ✓ Llegiu aquest fragment i expliqueu què porta la protagonista a emigrar.

Solució

La pobresa extrema.

- ✓ Quina va ser la via que va seguir?

Solució

Es va casar amb un home més gran que ella que no coneixia i va venir amb ell aquí.

- ✓ D'acord amb les següents definicions, es tracta d'un matrimoni forçat, precoç o conveniat?

Matrimoni forçat: un matrimoni forçat és aquell que es produeix sense el consentiment vàlid de com a mínim una de les persones contraents, per la intervenció de terceres persones de l'entorn familiar (sovint els progenitors), que s'atorguen la facultat de decisió i pressionen perquè aquesta pràctica es

produeixi, contravenint els requisits de la institució matrimonial que, segons la nostra legislació, no existeix sense consentiment, ni pot celebrar -se sota condició, termini o mode. És a dir, és aquell matrimoni en el qual, almenys una de les parts, no dóna el seu consentiment de manera vàlida. Es considera que el consentiment es troba viciat quan no es dóna de manera lliure i voluntària.

Matrimoni conveniat: el matrimoni conveniat o pactat és un subterfugi o una pràctica que instrumentalitza aquest ritual per assolir objectius no explícits: satisfer interessos econòmics, aconseguir la nacionalitat per la via més ràpida, etc., però amb la connivència dels contraents que busquen assolir els seus interessos

Matrimoni precoç o prematur: és el que es produeix quan un o tots dos contraents són menors de 18 anys. El matrimoni prematur pot ser vàlid, d'acord amb la llei, en els casos d'emancipació i dispensa judicial.

Solució

Es tracta d'un matrimoni conveniat i precoç a la vegada. La protagonista no es va casar per amor sinó per interès. Però era menor quan es va casar i cap adult ho va impedir. Per tant, és un matrimoni prematur també.

- ✓ Quines poden ser les conseqüències d'un casament d'aquestes tres característiques a partir del relat *Cordes*?

Solució

Davant d'un matrimoni d'aquestes característiques, la noia passa sovint al control del marit, això genera frustració i sentiments de baixa autoestima. Pel que fa a l'estat psicològic, aquest es pot traduir en depressió, somatitzacions, insomni, ansietat i potser risc de suïcidi.

Quan es tracta d'un matrimoni forçat pot haver-hi una situació de violència masclista més ràpidament i més fàcilment. Es poden produir relacions sexuals forçades, agressions físiques i maltractament psicològic.

Es pot patir aïllament social voluntari o involuntari, i abandonament econòmic. Sense menystenir el risc de contreure malalties de transmissió sexual. I com que

es pot tractar de relacions sexuals forçades, els embarassos que en deriven poden no ser desitjats amb tot el que això comporta de dificultats de vincle amb els fills.

- ✓ Quina mena de relació tenia la protagonista amb la seva mare? Llegiu el següent fragment i contesteu les preguntes següents...

»La tendresa de la mare va durar poc. De seguida vam veure com es convertia en una dona dura. Sortia a treballar per portar-nos menjar i ens prohibia a les nenes abandonar la barraca. Les bones noies no surten de casa, ens deia. Ens moríem de calor i avorriment. Sentíem els crits de la canalla jugant a fora i ploràvem per dins. Quan va ser el moment d'entrar a estudiar, m'hi va deixar anar només a mi. Encara vaig tenir sort —m'explica, i deixà anar una rialla sarcàstica—. Si trigava a arribar a casa, em preparava el càstig suprem. Em lligava de mans i peus amb la corda i m'assotava la planta dels peus. L'aterria la idea que, a fora, m'esgarriés del camí recte.

Solució

Es tracta d'una mare molt autoritària que controlava molt les seves filles i emprava el càstig físic com a mitjà per educar.

- ✓ El control i el maltractament físic que rebia de la mare es poden considerar violència masclista o no? Per què?

Solució

Sí, és violència masclista perquè es tracta d'una mare amb mentalitat masclista, que limita la llibertat de moviment de les filles i impedeix que puguin gaudir de la vida com tothom només perquè són noies i no pas nois.

- ✓ Quines violències va patir la nostra protagonista? Tenint com a referència les formes i àmbits de la violència masclista que vam veure, marqueu la resposta o respostes correctes:

Formes de la violència

Solució formes de la violència

Violència física	Violència sexual	Violència Econòmica	Violència psicològica
x			x

Solució àmbits de la violència

Àmbit de la parella	Àmbit familiar	Àmbit laboral	Àmbit comunitari
x			x

- ✓ Quina realitat es va trobar un cop va venir a Catalunya?

Solució

Es va trobar amb un marit que la maltracta i amb molts fills a càrrec. No va gaudir de la vida com s'esperava. Feia el paper que li ha estat assignat com a dona i mare: tenir cura dels fills, del marit i de la casa.

- ✓ Per què va prendre la decisió de deixar els fills i les filles a mans de l'Administració? Tenia altres opcions?

Possibles respostes

Perquè està cansada, vol gaudir de la vida, vol fugir de la violència masculista, no es veu capaç de tenir cura de tres criatures petites, necessita ser estimada...

- ✓ Quin és l'objecte que simbolitza la violència i el sentiment d'empresonament que va sentir la protagonista tota la seva vida?

Solució

La corda.

La corda amb la qual la mare l'assotava, la corda del marit i dels fills, i la corda de la societat i l'Administració.

- ✓ Esteu enfadats i enfadades amb la decisió que va prendre? Per què?
- ✓ Tenim el dret de jutjar la dona quan no hem fet res per donar resposta a la seva situació

Respostes orientatives

Sí, perquè una mare no ha d'abandonar mai els seus fills i les seves filles.

No, perquè té el dret de fer-ho.

No, perquè no estava en condicions per fer-se càrrec dels fills.

Si es dona la primera resposta, es podria treballar la maternitat des d'una perspectiva de gènere. Les dones no tenen per què ser obligatòriament mares. Les que ho són no sempre ho han triat. Les desigualtats de gènere fan que les mares assumeixin aquest rol en males condicions i en plena solitud. Aquests factors poden portar la mare a viure malament la seva maternitat.

- ✓ Què penseu que farà aquesta dona d'aquí un temps? Tornarà a recuperar els fills? No hi tornarà?
- ✓ Què la paraula empoderament de la dona? Llegiu la definició proposeu? Us sona (procés pel qual una persona o un grup social adquireix o rep els mitjans per a enfortir el seu potencial en termes econòmics, polítics o socials) i digueu de quina manera es podria afavorir l'empoderament de la nostra protagonista.

Solució

L'empoderament de la dona és la promoció de l'adquisició de poder individual per contribuir, així, a transformar la vida de la dona i de la societat en clau feminista, cap a l'equitat de gènere efectiva.

Algunes vies d'empoderament de la dona poden ser:

- Donar suport a la dona emocionalment perquè es pugui situar. Identificar allò que li estava passant com a violència masclista tant al Marroc com aquí i adquirir eines per superar les seqüeles d'aquesta violència.
- Promoure la formació de la dona i treballar les habilitats personals, incloent-hi l'educació dels fills.

- Fomentar la inserció laboral de la dona.
- Ajudar-la a tenir una xarxa social amb la qual podrà comptar per socialitzar-se i tenir suport.

3.2.2 Relat *Somnis evaporats* (pp. 69-74)

Preguntes abans de llegir el relat

- ✓ Què us suggereix aquest títol? En què us fa pensar la paraula evaporar?

Possibles respostes

Que la protagonista tenia uns somnis que no es van fer realitat

L'aire s'evapora, l'aigua...

- ✓ Quins somnis devia tenir la protagonista?

Possibles respostes

Volia viatjar, estudiar, casar-se, tenir un cotxe...

- ✓ Llegiu el relat en silenci i feu-ne un resum oral.

- ✓ Quins somnis tenia la protagonista?

Solució

Casar-se amb qui estimava i tenir el seu fill amb ella.

- ✓ Sabeu ara per què es va utilitzar la paraula evaporar?

Solució

Perquè s'està explicant el procés d'evaporació de la sèmola del cuscús.

- ✓ Quina frase del relat ho demostra?

Solució

trobo. Per més que els ho vaig preguntar, no me'n van voler dir res. —I mira el vapor que surt del cuscús com si contemplés de molt a prop els seus somnis evaporats. Un amor avortat per la covardia d'un jove per un

- ✓ Quin és el paper de la recepta del cuscús en la història?

Solució

És un recurs narratiu que ajuda a explicar la intensitat de la frustració de la dona. En paral·lel amb l'evaporació de la sèmola i la cocció dels ingredients del brou, la història anava evolucionant mostrant els sentiments de la dona.

idoni perquè no ens senti ningú de fora. No s'aixeca. Miro d'abaixar el foc de l'olla i m'apropo a ella amb prudència. Sé que el seu cor està bullint en ressonància amb el brou i fet bocins com les verdures que s'hi couen. M'ajupo per estar a la seva altura, li poso la mà sobre la cuixa i mare, no et vull fer mal.

- ✓ Pot ser una història real?

Solució

Potser sí, potser no.

- ✓ Quants personatges hi ha al relat?

Solució

Cinc.

- ✓ Qui són?

Solució

L'antic xicot de la protagonista, la protagonista, els seus pares i el seu fill.

- ✓ Fem un joc de rol en base al relat. Una persona farà de narrador, una de mare i un de fill. La resta fareu de públic. Després contesteu les següents preguntes:
 - Què us sembla l'actuació del xicot de la protagonista?
 - Què us sembla la reacció del pare i de la mare? Per què ho van fer? Tenien una altra opció?
 - Què us sembla l'actitud del fill?
 - En resum, en quina situació es troba la dona?

Solució

El xicot va actuar amb egoisme. Va abandonar la seva parella sentimental quan aquesta estava esperant una criatura en un entorn on l'embaràs fora de matrimoni és durament castigat per la societat i per la llei.

Els pares no van saber afrontar el repte. La por a l'estigmatització social, el desig de salvar l'honor familiar i la por de patir conseqüències legals els va portar a donar en adopció la criatura de la seva filla.

El fill jutja la mare i es creu amb el dret de sotmetre-la a interrogatori i demanar-li explicacions.

La protagonista es troba víctima de la societat masclista i de tres homes que no van saber respectar-la i tractar-la bé.

- ✓ Es tracta d'un cas de violència masclista? Per què

Solució

Es tracta d'un cas de violència masclista perquè si no fos dona no s'hauria actuat amb ella de la mateixa manera.

- ✓ I la mare, considereu que ha actuat de manera masclista? Tenia capacitat d'actuar altrament?

Solucions

La mare també molt probablement patia violència masclista per part del seu home i, si no hagués acceptat l'actuació del seu marit, hauria estat repudiada.

La mare podia haver consentit voluntàriament l'actuació del seu marit per convicció.

- ✓ Quins factors culturals intervenen en aquest cas i indideixen en la vida de la dona

Resposta

La pressió social, l'honor familiar vinculat a la virginitat, i el casament i la família tradicional com a institució amb un gran pes.

- ✓ Quantes persones exerceixen la violència masclista sobre la protagonista i quines són?

Resposta

El xicot, el pare, la mare i el fill.

- ✓ Creieu que el fill també exerceix violència masclista? Per què?

Resposta

Perquè qüestiona el comportament de la mare i la culpabilitza.

- ✓ Seguint els àmbits i tipus de violència que vam veure abans, classifiqueu aquestes violències en tipus i àmbits

Solució

Violència	Tipus	Àmbit
Abandonament per part del xicot quan estava embarassada	Violència psicològica	Violència en la parella

Segrest del fill per part dels pares/control del propi cos i de la sexualitat	Violència psicològica	Violència en l'àmbit familiar i també en l'àmbit comunitari
Victimització per part del fill/control del cos i de la sexualitat	Violència psicològica	Violència en l'àmbit familiar

- ✓ Quina hauria sigut la millor actitud envers la dona?

Respostes orientatives

Respectar-la, empatitzar amb ella i no burxar la ferida.

Debat lliure

- ✓ Considreu que, en la nostra societat, encara hi ha pressió social sobre les dones perquè no es divorciïn, perquè no denunciïn?

3.2.3 Relat *Ales migrants* (pp. 89-100)

- ✓ Llegiu el relat i feu-ne un resum de tres línies.
- ✓ Com es diu la protagonista del relat?

Solució

Es diu Layla.

- ✓ Quines eren les seves expectatives en relació amb el país d'acollida?

Solució

Estudiar, treballar, ajudar la família, ser lliure, viure en pau i en amor.

- ✓ Quines eren les seves expectatives amb relació a l'home amb qui es va casar?

Solució

Compartir la vida amb la seva parella, fer coses junts, com sortir, passar-s'ho bé, realitzar el seu somni d'acabar els estudis iniciats al Marroc i, sobretot, ser feliç.

- ✓ La seva família la va obligar a casar-s'hi?

Solució

No, va triar ella, per lliure elecció, casar-s'hi.

- ✓ Què la va portar a fer-ho?

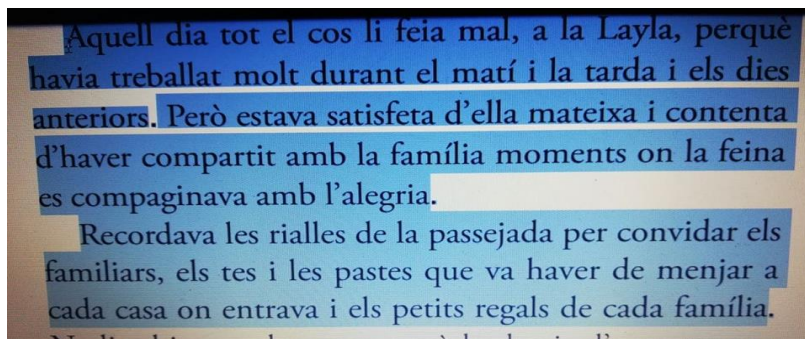
Solució

L'atur, el control de la família i el desig de volar lluny.

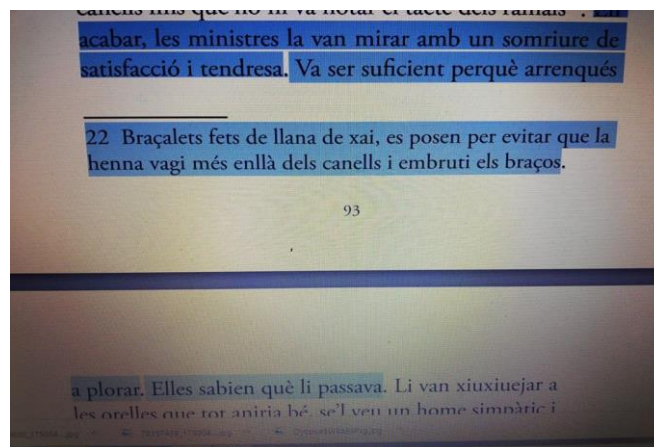
- ✓ Com va viure la seva festa de casament? Doneu exemples de moments alegres i d'altres de moments tristos.

Solució

Exemples de moments alegres:

Exemples de moments tristos:

- ✓ Quina és la realitat que es va trobar un cop aquí?

Solució

Una societat molt diferent, per exemple, “carrers amples i llargs (...). Semàfors i més semàfors (...), i dones, dones com no n’havia vist mai.”

- ✓ Feu un llistat de les violències que va patir per part del seu home per tipus i per manifestació, seguint l’exemple següent:

Solució

Tipus	Manifestació	Exemple
Violència psicològica	Control de la mobilitat	“Porta tancada per fora amb clau, finestres tancades, i rutina i avorriment tot el dia”, p. 92
Violència física	Bufetada	“Una bufetada la va empènyer contra la paret”, p. 93.
Violència física i sexual	Agressió física i violació	“La va lligar de les dues mans i li va colpejar tot el cos amb puntades de peu, al final la va violar”, p. 99

- ✓ Quina estratègia va emprar el seu marit perquè no tingués el suport de ningú?

Solució

Va aïllar-la, de manera que no va arribar a conèixer a ningú ni a conèixer el seu entorn.

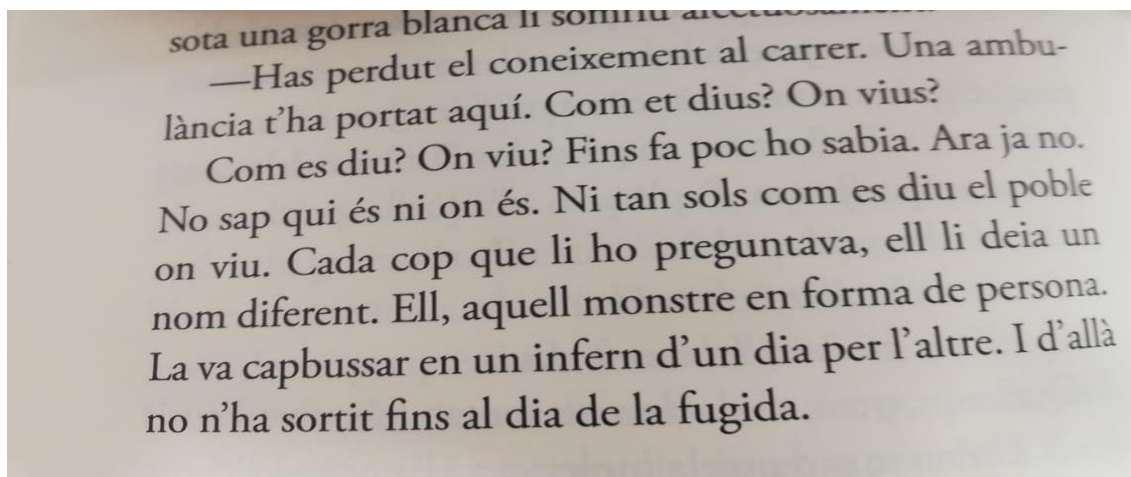
És una estratègia que empren la major part d'homes maltractadors per evitar que la dona tingui recursos, sigui dependent totalment de l'home, no compti amb l'ajuda del seu voltant per entendre què li passa ni pugui defensar-se en cas de necessitat.

- ✓ Quines són les conseqüències de les violències, tant psicològiques com físiques, que la Layla va patir per part del seu home? Responeu en base a les conseqüències de la violència masclista vistes anteriorment.

Solució

Malestar, tristor, por, pèrdua, dol, confusió.

- ✓ Llegiu el següent fragment de la pàgina 92 del llibre i digueu en quin estat està la Layla.

Solució

Aïllament, frustració, tristesa, indignació, dolor i ràbia, dolor físic, entre altres.

- ✓ Redacteu una carta en primera persona explicant com se sent la dona en aquesta situació.
- ✓ Fem un joc de rols, dues persones voluntàries simulareu una conversa telefònica entre mare i filla parlant de la situació.

- ✓ Què fa que el trencament d'una relació de violència sigui lent i difícil?

Solució

La confusió i la no identificació del que passa, la dependència emocional, la dependència econòmica, la por i la manca de xarxa social entre altres.

- ✓ Llegiu el text i mireu el pentagrama del cicle de la violència. Com ha anat creixent el ritme i el grau de la violència i en quin moment la protagonista rep l'agressió física i la violació?

En la violència masclista que es dona en una relació de parella, la intensitat puja de manera progressiva fins a esclatar. Però perquè arribi el moment de trencar amb el cicle, pot passar molt temps, perquè l'agressor recorre a l'estratègia de la reconciliació falsa, demanant perdó, portant flors, etc. La confusió de la dona, el sentiment de culpa per les acusacions de l'home (ets tu qui em provoca, qui t'equivoques amb mi...) i la manca de recursos alenteixen més el procés d'identificació de la situació de violència. Quan la dona diu prou, majoritàriament es dona el moment àlgid de la violència i es dona lloc a finals tràgics o superacions amb la denúncia, la separació, l'allunyament, la detenció de l'agressor, etc.

Solució

La protagonista va patir diferents mostres de la violència psicològica: tancament a casa, control, prohibició d'estudiar, manca d'afecte... Després quan es va revoltar i va decidir trencar el silenci, va rebre l'agressió física i la violació.

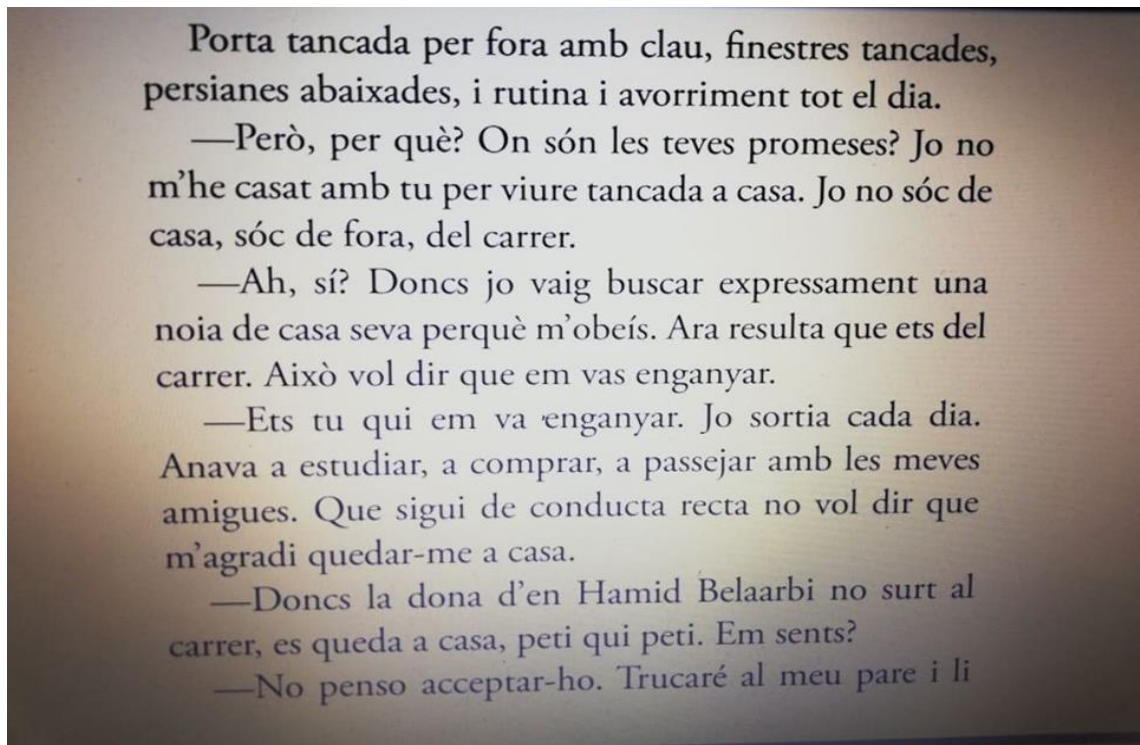
Li costava prendre decisions perquè, d'una banda, acabava d'arribar i encara no identificava el que li passava com a violència masclista. I, per altra banda, perquè no sabia com moure's, com sortir, no coneixia l'idioma ni els recursos i els serveis on poder acudir en cas de patir violència masclista.

✓ Ella va acceptar aquestes violències?

Resposta:

No, en cap moment. Des de l'inici va descobrir que allò era denigrant. És cert que va anar augmentant d'intensitat i de manifestacions, però no va tolerar ser maltractada i, de seguida que va poder, va fugir.

✓ Com ho sabeu? Doneu exemples del relat.

✓ Què va fer per sortir-se'n? Què li va passar pel camí?

Resposta:

El seu marit va oblidar les claus a casa, per la qual cosa ella va poder fugir. Pel camí va perdre la consciència. La van portar amb una ambulància a l'hospital.

- ✓ Llegiu el fragment on es parla de la seva fugida. Quins sentiments us transmet?

Carrers amples i llargs. La Layla no sap on comencen i on acaben. Semàfors i més semàfors. Més d'un cop ha estat a punt de ser atropellada pels cotxes que hi circulen vertiginosament. Clàxons, crits i insults. Botigues amb rètols que brillen i panells que anuncien una interminable col·lecció de productes, i dones, dones com no n'havia vist mai.

Resposta

És una situació d'extrema angoixa, i sensació d'impotència i desemparament.

- ✓ És igual de fàcil per una dona immigrada afrontar la violència masclista que per a una dona autòctona? Quines dificultats afegides tenia la Layla?

Solució

No és fàcil mai, però encara és més complicat en el cas de les dones immigrades per les següents raons:

Existeixen factors i contextos específics derivats dels processos migratoris, que situen en un lloc de més vulnerabilitat i indefensió la dona immigrada. Una dona sense xarxa social, suport familiar i domini de la llengua està en una situació d'aïllament social que pot ser un indicador de risc per esdevenir víctima de violència masclista i, alhora, una greu dificultat afegida per sortir d'aquesta relació violenta. A més, s'hi afegeixen la precarietat laboral, la dependència del marit en quant a la situació administrativa, el desconeixement de l'entorn (serveis i recursos), la desconfiança en l'Administració, la situació administrativa (si no té el permís de residència), l'estigmatització a vegades de la pròpia Administració, que la considera un ésser submis i sense capacitat de decidir i fer front a la violència, i la por d'afrontar un procés tan complicat en total indefensió.

- ✓ Davant d'aquesta situació quin hauria de ser la resposta de l'Administració pública?

Solució

- Facilitar la traducció i la mediació intercultural a la dona quan s'hagin de fer entrevistes, compareixences a judicis, denúncies, etc.
- Informar-la de tots els recursos i serveis que té al seu abast
- Acompanyar-la en tot el procés amb l'ajuda de la mediadora intercultural sempre.
- Informar-la que no ha de tenir por de denunciar si no té permís de residència i que, si denuncia i la sentència acredita la situació de violència, pot regularitzar la seva situació administrativa.
- Ajudar-la a inserir-se laboralment mitjançant programes especials del SOC destinats a dones en situació de violència masclista
- Tenir una actitud de ple respecte envers la dona, creure en el seu relat i en el seu potencial personal, respectar les seves estratègies de poder i reconèixer-les, ajudar-la que confii en l'Administració i emprengui el procés de superació de la situació de violència.

- ✓ Us sona la llei d'estrangeria?

Solució

La Llei Orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre Drets i Llibertats dels Estrangers a Espanya i la seva Integració Social, modificada per les L.O. 8/2000, 14/2003 i 2/2009, i popularment coneguda com a llei d'estrangeria és la norma espanyola que regula l'entrada i estada dels estrangers extracomunitaris al territori espanyol, així com els drets i llibertats que se'ls reconeixen.

Aquesta llei vincula l'estada legal continuada a territori espanyol a un seguit de requisits molt sovint difícils d'aconseguir, cosa que exposa moltes persones al risc d'il·legalitat i precarietat perquè no poden accedir a recursos i a la feina. Les persones que estan en situació legal no són ciutadanes a ple dret i durant un llarg temps han de demostrar que poden viure aquí per seguir tenint el permís de residència. És una situació que condiona la vida de les persones d'origen estranger, les fa vulnerables i les exposa al risc de patir exclusió i violència

masclista en el cas de les dones. Un clar exemple és el de les dones que treballen d'interines en domicilis privats i que hi poden patir tot tipus d'abusos sense tenir ni la possibilitat de denunciar.

- ✓ Penseu que s'ha de canviar o derogar la llei d'estrangeria per aconseguir igualtat de drets i oportunitats?
- ✓ Aquest any i amb motiu del DIA Internacional de la lluita contra la violència masclista (25 de novembre), el lema de derogar la llei d'estrangeria com a condició imprescindible per erradicar la violència masclista es va sentir més que mai.

- ✓ Entre altres estratègies, el record de les vivències de la mare de la Layla li servien per enfortir-se?

Solució

Sí, l'experiència de matrimoni de la seva mare va ser una experiència on no hi havia violència, per tant, li va servir de referent per saber que allò que li passava era intolerable.

- ✓ Us imagineu com es podria haver acabat el cas de la Layla si no hagués fugit?

Resposta oberta.

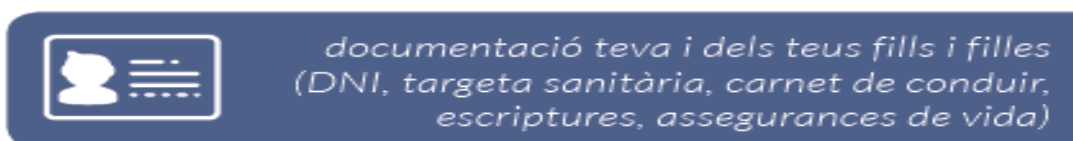
- ✓ Què podia fer la dona des de casa seva, si la porta està sempre tancada i sense mitjà de comunicació?

Possibles respostes

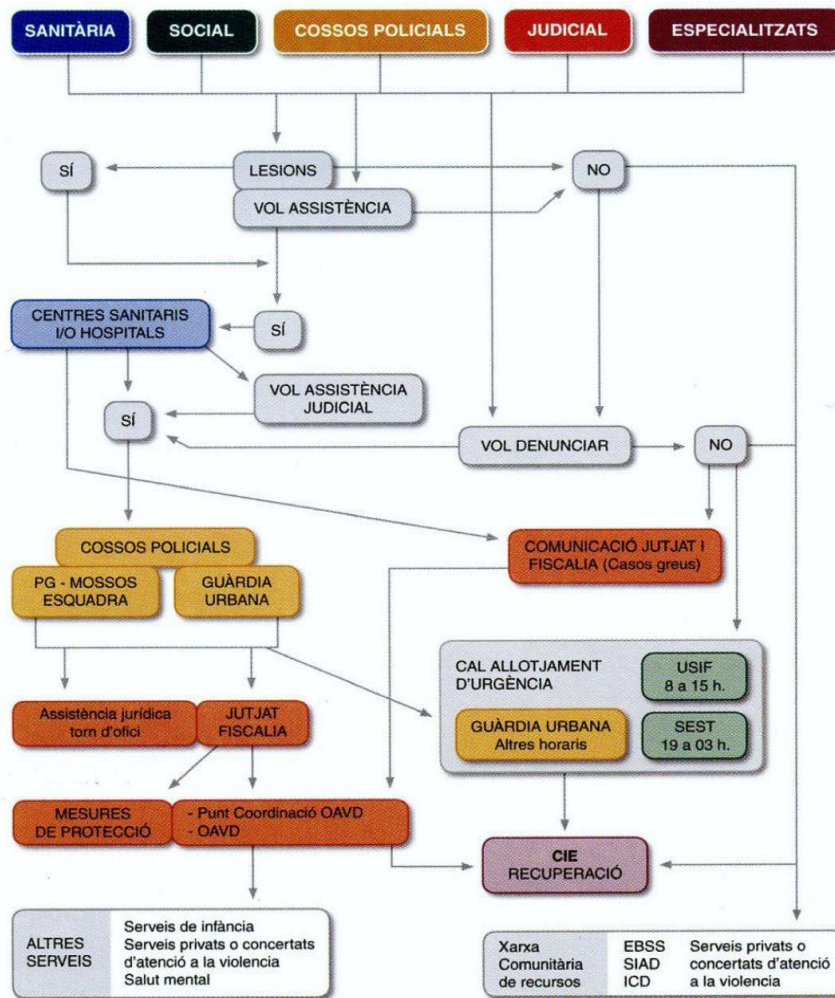
Demandar ajuda des de la finestra, suavitzar la relació amb el marit per guanyar la seva confiança i fugir, etc.

Altres mesures de seguretat que hauria pogut prendre la protagonista abans de sortir de casa:

kit d'emergència per a tu i els teus fills i filles

- ✓ Quina resposta s'ha de donar des de l'Administració, des del moment en el qual declara que rep violència masclista?
- ✓ Quin és el circuit que se segueix per atendre a persones que han patit violència masclista? Aquest és un exemple del circuit²⁰ que se segueix a Catalunya.

SANITARIS: Hospitals i Urgències, CAP (Centre d'Atenció Primària)
SOCIALS: USIF (Unitat de Suport Individual i Familiar), SEST (Servei d'Emergències Socials de Tarragona), EBBS (Equips Bàsics Serveis Socials)
COSSOS POLICIALS: PGME (Policia de la Generalitat - Mossos d'Esquadra), GU (Guàrdia Urbana)
JUDICIAL: Jutjat, Fiscalia, OAVD (Oficina d'Atenció a la Victima del Delicte), Col·legi d'Advocats i Medicina Forense
SERVEIS ESPECIALITZATS: SIAD (Servei d'Informació i Assessorament a les Dones), ICD (Institut Català de les Dones), Associacions Dones, CIE (Centre d'Intervenció Especialitzada)

²⁰ Extret del protocol d'actuació i circuit d'intervenció de la ciutat de Tarragona: <http://miquelangelmagán.cat/web/?p=1611>

Solució²¹:

Quan una dona ingressa a urgències, primerament rep atenció sanitària. I posteriorment –amb independència de la gravetat de la lesió -, es redacta un informe mèdic i s'emet un comunicat judicial.

Si la pacient manifesta ser víctima de violència de gènere, s'emet una còpia del comunicat a la Fiscalia. I, si no ho manifesta, però es sospita, es pot enviar una interconsulta al treballador social del centre mantenint la confidencialitat de les dades.

En casos d'agressió sexual, el personal mèdic forense fa una exploració física. I, paral·lelament, intervé el treballador social.

La intervenció bàsica del treballador o treballadora social consisteix a explorar els antecedents sanitaris i socials. Seguidament, fa una entrevista terapèutica (escolta activa, suport emocional, i exploració de recursos personals i de l'entorn), i, finalment, elabora el diagnòstic social en base a la valoració del risc de la pacient i els seus fills.

Posició de la víctima davant dels fets:

- Si vol denunciar: el treballador social fa l'entrevista i emet un diagnòstic social. I, posteriorment, la deriva als cossos policials o a l'OAV²². De la mateixa manera, si la dona ve derivada dels cossos policials, se'n fa el seguiment.
- Si no vol denunciar: el professional treballa la conscienciació i l'abordatge del maltractament a través de l'entrevista, i informa dels recursos de l'entorn. (Si escau, es coordina amb l'ESBASP, el CAP o l'OAV, o deriva al SIE²³ els casos amb una alta conscienciació).
- Si hi ha fills o filles: si són menors d'edat, s'activa el protocol de maltractament infantil. I si cal allotjament urgent, es coordina amb Serveis Socials o amb el SIE.

²¹ Ídem.

²² Oficina d'Atenció a la víctima de Mossos d'Esquadra.

²³ Servei d'Intervenció Especialitzada en Violència Masclista. També estan els SIAD (Servei d'Informació i Atenció a les Dones).

- ✓ Imagineu un final a la història de la Layla i compartiu-lo al grup classe.

Resposta oberta.

- ✓ És una víctima o una supervivent?

Solució

Legalment és una víctima perquè va rebre diferents tipus de violència per part d'un agressor en una relació desigual i d'abús de poder. Però també és una supervivent perquè en tot moment ha manifestat el seu rebuig a les situacions de violència i ha actuat per sortir-se'n.

- ✓ Què considereu que són les dones en situació de violència masclista, víctimes o supervivents?

Solució

Se sol anomenar les dones que estan o han estat en situació de violència masclista com a víctimes perquè així com ho recull el Codi Penal. Són legalment víctimes d'un delictes.

No obstant això, l'ús del terme víctima fora d'aquest context legal pot perjudicar el procés d'empoderament que empren la dona i perpetuar el seu estatus de víctima quan en realitat és una supervivent. Per això es recomana no emprar la paraula víctima si no és en el marc on s'ha de fer servir per força.

V- Conclusió-síntesi

Després d'aquest treball que hem fet sobre l'origen de la violència masclista i l'anàlisi de la violència masclista en dones immigrades, feu una síntesi responent les preguntes següents. Podeu utilitzar la informació vista anteriorment com la que donem a continuació.

- ✧ La violència masclista és una xacra associada només a una determinada cultura o és universal?
- ✧ Per què s'exerceix exclusivament envers les dones?
- ✧ Quins són els seus àmbits i les seves formes?
- ✧ Quines són les violències que pateixen les dones d'origen immigrat?
- ✧ Quines són les dificultats afegides que es poden trobar pel fet de ser immigrades?
- ✧ Com s'ha d'actuar davant d'un cas de violència masclista?
- ✧ Les dones d'origen immigrat són submises per naturalesa?
- ✧ Com ens en podem sortir com a societat?

La violència masclista és universal. Traspassa països i cultures, i vesteix manifestacions diferents d'un país/cultura a l'altra. A Catalunya i al conjunt de l'Estat espanyol, la major part de les dones que estan en situació de violència masclista són dones autòctones. No obstant això, les dones d'origen estranger també pateixen les conseqüències del sistema patriarcal que afecten tant l'esfera privada (la seva vida privada) com la pública (la seva relació amb l'exterior). Afecta les dones pel sol fet de ser-ho degut a les relacions de poder construït i legitimat pel sistema patriarcal i que posa l'home i tots els instruments al seu abast en situació de domini sobre la dona.

Per combatre la violència masclista, cal que avancem cap a:

- ✧ La conscienciació tant de les dones com dels homes. Unes han de lluitar per defensar els seus drets i els altres també ho han de fer renunciant als privilegis que els ha atorgat el patriarcat.
- ✧ La implementació de veritables polítiques d'igualtat que incloguin tant l'acció positiva (perquè partim de situacions desiguals homes i dones) com polítiques d'igualtat de gènere.

- ✧ El foment de la igualtat d'oportunitats: treballar per a una societat més igualitària ha d'equivaldre a no discriminar a les persones per cap motiu: de gènere, orientació sexual, origen, classe, etc.
- ✧ La posada en valor d'allò tradicionalment associat a la feminitat: cura, calidesa, vulnerabilitat i fer que sigui igual d'important que allò que tradicionalment és masculí.
- ✧ Corresponsabilitat: passar del model de pare proveïdor a pare cuidador (doble jornada, carrega mental, augmentar permisos paternitat, modificar entorn: lavabos...). És fonamental parlar de models de corresponsabilitat familiar. Repartir les tasques invisibles, donar la possibilitat als pares de criar les criatures, establir vincle, etc.
- ✧ Trencar amb el binarisme de gènere: permetre que les persones siguin el que vulguin ser.
- ✧ Promoure noves feminitats i noves masculinitats: Reconèixer la fragilitat en allò típicament masculí i deixar que sigui visible i reconèixer el dret de les dones a ser masculinitzades si ho desitgen: donar permís a noves formes de ser home i de ser dona.
- ✧ Fomentar la coeducació a l'àmbit familiar i escolar per canviar-ho des de la base.
- ✧ L'Educació afectivosexual: desmuntar mites i donar informació, resignificar el plaer i instaurar el consentiment com a norma per establir relacions sexuals sanes i lliures de violències masclistes.

VI- Recursos i materials

Immigració i Dona

- Les dones migrades, apunts, històries, reflexions, aportacions...

http://dones.gencat.cat/web/.content/03_ambits/docs/publicacions_quaderns05.pdf

- Dona i fet migratori

<https://www1.diba.cat/llicencia/pdf/42528.pdf>

- Violència masclista i immigració, abordatge des de l'àmbit de la salut

http://www.spora.ws/wp-content/uploads/2016/05/2010.cat_DO-viole%CC%80ncia-masclista-i-dones-immigrades-Spora.pdf

- Suport psicosocial a dones migrades en situació de violència masclista

<https://obrasociallacaixa.org/documents/10280/215684/Programa+de+Suport+Psicosocial+per+a+dones+migrades.pdf/fff8d676-4dbe-48ee-aba2-582ee823701c>

- Cuidant entre terres (documental)

<https://www.youtube.com/watch?v=1x68rOxmTrg>

- D'immigrades a ciutadanes, cinc dones del Maresme (vídeo)

<https://www.youtube.com/watch?v=45xpeuji13Q>

Interseccionalitat

- Feminisme interseccional? Quan el racisme i el feminisme es troben.

<https://www.diba.cat/documents/232140/234400924/Article+Desir%C3%A9+Bela-Lobedde+sobre+Feminisme+interseccional.pdf/af84ddbb-243f-4b7d-bb79-cb8281a5aec3>

- Interseccionalitat a les polítiques públiques locals

<https://youtu.be/mAD1jvktgEg>

Diversitat sexual i de gènere

- [Pidgeon – Hi, I'm an intersex](#)
- [Intersex y Violencia Médica](#)
- [Mi realidad intersexual](#)
- [Cirugías intersexuales: por qué nos negamos a que operaran a nuestra hija - DOCUMENTAL BBC](#)
- [Libres e iguales: visibilidad intersex](#)
- [La gent normal - Ser transexual, com es viu?](#)
- [Entrevista a Miquel Missé, sociòleg i activista trans](#)
- [Elsa Ruiz explica la transexualidad](#)
- [HollySiz - The Light](#)
- [Qué significa la palabra queer | SpanishQueens](#)
- [Dibuixant el gènere](#)

Violències masclistes

http://dones.gencat.cat/ca/ambits/violencia_masclista/recursos_atencio/

(videoclips)

https://www.youtube.com/watch?v=fuxZ4_iqPy0

<https://www.youtube.com/watch?v=koPmuEyP3a0>

Noves masculinitats i noves feminitats

- ✧ [Ulleres per a esquerrans](#)
- ✧ [Nous homes de Sabadell](#)
- ✧ [Homes igualitaris](#)
- ✧ [Mandràgores, autoconeixement i sexualitat](#)
- ✧ [Homes en diàleg](#)
- ✧ [Gogara](#)
- ✧ [Assamblees feministes, Ca la Dona](#)
- ✧ [Masculinitats en qüestió: Què vol dir ser home? – Diari Ara](#)
- ✧ [Ser home al segle XXI: com són les noves masculinitats? – Diari Ara](#)
- ✧ [Lògic - Masculinitats en crisi – betevé](#)

Llengua i cultura amaziques

- ✓ Projecte: El tractament de les llengües de la immigració en les comunicacions municipals (Linguapax Internacional)

http://www.linguapax.org/wp-content/uploads/2017/04/Amazic_Amazigh.pdf

- ✓ Amazic/amaziga (Enciclopèdia.cat)

<https://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0163289.xml>

- ✓ El poble amazic a Catalunya

https://www.nationalia.cat/documents/coldc_18_19_poble_amazic_catalunya.pdf

- ✓ Amazics: identitat i llengua a l'Àfrica del Nord

https://www.upf.edu/diversia/_pdf/Amazics.pdf

VII- Glossari de Termes²⁴

Sexe/Gènere

El concepte de gènere fa referència a les diferències socials per oposició a les biològiques entre homes i dones (sexe). Aquestes diferències muten amb el temps i presenten grans variacions tant entre diverses cultures com dins d'una mateixa cultura.

Androcentrisme

Enfoc de la recerca i els estudis des d'una perspectiva del gènere masculí. En una societat androcèntrica, el masculí es pren com a model referent que cal imitar.

Anàlisi de gènere

Estudi de les diferències en les condicions, necessitats, índexs de participació, accés als recursos, control d'actius, poder en la presa de decisions, etc. entre homes i dones, degut als rols que tradicionalment se'ls assignen.

Barreres invisibles

Obstacles als plens drets de les dones fonamentats en les estructures i costums socials.

Capacitació

Procés d'accés a recursos i desenvolupament de les capacitats personals per a poder participar activament i modelar la pròpia vida i la de la comunitat en termes socials, polítics i econòmics.

Coeducació

Una educació centrada en els i les alumnes considerant a ambdós grups en igualtat de drets i oportunitats.

Discriminació directa

²⁴ <http://www.cdp.udl.cat/home/index.php/ca/assessorament/glossari-d-igualtat>

Situació en la qual es tracta una persona (en raó del seu sexe) de manera desfavorable.

Discriminació indirecta

Situació en què una llei, política o acció aparentment neutral té un impacte desproporcionadament advers per als membres d'un o altre gènere.

Empoderament

Concepte que té una doble dimensió, una d'individual de recuperació de la pròpia dignitat de cada dona com a persona; i una altra de col·lectiva, de caràcter polític, que pretén que les dones estiguin presents en els llocs on es prenen les decisions, és a dir, que exerceixin el poder

Igualtat entre homes i dones

Es pot tractar d'igualtat en el tracte o d'un tracte diferent, però que suposa una equivalència en termes de drets, beneficis, obligacions i oportunitats.

Estereotips

Representacions generalitzades i culturalment acceptades sobre les funcions socials i els comportaments que homes i dones han d'adoptar.

Igualtat entre sexes

Situació en què totes les persones són lliures de desenvolupar les seves capacitats personals i prendre decisions, sense les limitacions degudes als rols tradicionals. Tenir en compte, valorar i potenciar d'igual manera les diferents conductes, aspiracions i necessitats dels homes i les dones.

Igualtat d'oportunitats entre dones i homes

Absència de tota barrera sexista en la participació econòmica, política i social.

Integració de la perspectiva de gènere en el conjunt de les polítiques /
Transversalitat

Integrar sistemàticament les situacions, prioritats i necessitats dels homes i les dones en totes les polítiques, amb l'objectiu de promoure la seva igualtat recorrent a totes les accions polítiques i mesures adequades.

Perspectiva de gènere

Tenir en consideració i fixar-se en les diferències entre dones i homes en qualsevol activitat o àmbit d'una política promotora de la igualtat d'oportunitats.

Polítiques d'igualtat

Marc referencials d'actuació política que contempen el principi d'igualtat de tracte, a través de l'elaboració de estratègies basades en el dret de les dones a ser tractades com a ciutadanes i proposen solucions per resoldre les desigualtats per raó de sexe.

Sexisme

Conjunt de mètodes integrats en el si de la societat androcèntrica que determinen una situació d'inferioritat, subordinació i explotació del col·lectiu femení o masculí. El sexisme avarca tots els àmbits de la vida i de les relacions humanes; el llenguatge és un factor important de la seva superació.

Violència masclista

La violència masclista sustentada en la relació descrita es mostra exercida mitjançant amenaces, la força física o el xantatge emocional, adoptant diferents manifestacions entre les quals s'inclouen la violació, el maltractament a les dones, l'assetjament sexual l'incest i la pederàstia.

Violència Domèstica

Fa referència a les agressions contra les persones que conviuen sota un mateix sostre. Aquesta violència es considera un problema d'Estat.

Visibilitzar/Visualitzar

Fer visibles les dones i les seves aportacions a la cultura i a la ciència en el àmbit educatiu.